

משה הלוי

חולם ולוחם

פועלו של דאובן הכט בהעפלה ובהצלה

מכון ז'בוטינסקי בישראל • הוצאת הספרים הציונית

חולם ולוחם – פועלו של ראובן הכט בהעפלה ובהצלה / משה הלוי

חולם ולוחם

פועלו של ראובן הכט בהעפלה ובהצלה

משה הלוי

הוצאת הספרייה הציונית

מכון זיבוטנינסקי בישראל

ירושלים תשס"א 2001

© כל הזכויות שמורות למכון ז'בוטינסקי בישראל

ייעוץ והתקנה: עמוס יובל
סדר ועימוד: שולמית ירושלמי, ירושלים
עיצוב העטיפה: תחיה רוזנטל

מסת"ב 965-440-034-0 ISBN

הפקה והפצה: מוסד ביאליק • ירושלים

Printed in Israel 2001

לרעייתי מרים, שנשאה עמי בעול הכתיבה
לילדי ברוריה, רוֹן ונורית
ולנכדיי כרמל ואביב

תוכן העניינים

8	רשימת תצלומים ופקסימיליה
9	הצלה תוך סיכון אישי – משה ארנס
11	מבוא
19	פרק ראשון: דרכו של ראובן הכט בתנועה הרביזיוניסטית ובארגון הצבאי הלאומי
63	פרק שני: מפעל ההעפלה של התנועה הרביזיוניסטית – הרקע הפוליטי והרעיוני
125	פרק שלישי: חלקו של ראובן הכט במפעל ההעפלה של התנועה הרביזיוניסטית בשנים 1939-1940
181	פרק רביעי: פועלו של ראובן הכט בהצלה וביבריחה (1941-1948)
263	הערות
289	מפתח שמות ועניינים

רשימת התצלומים והפקסימיליה

- 1 ד"ר ראובן הכט (במרכז במגבעת), ערי ז'בוטינסקי (שני מימין) וירמיהו הלפרן בקבלת הפנים לאנייה "שרה א'" בחיפה (1937).
- 2 מצעד חניכי בית הספר הימי של בית"ר ברחובות תל-אביב (1937).
- 3 כתב המינוי של ראובן הכט על ידי זאב ז'בוטינסקי לחבר ועד המורשים בארץ ישראל.
- 4 מכתב המלצה של קרל לוץ אל היינריך רוטמונד להתיר להכט לארגן עלייה משווייץ.
- 5 שלט הכניסה למטה הארגון הצבאי הלאומי ועלייה ב' ("משרד ההגירה") בציריך.
- 6 ד"ר ראובן הכט עם אחד מעוזריו ופליט יהודי במטה האצ"ל ועלייה ב' בציריך.
- 7 גיליון ה'Irgunpress' בהוצאת ראובן הכט.
- 8 מכתב ממשד החוץ הבריטי אל משרד המושבות בעניין ה'Irgunpress'.
- 9 חוזה לחכירת האנייה "סן בריק" בחתימת "ירושלמי", שמו המחתרתי מן האצ"ל של ראובן הכט.
- 10 גלויה שנשלחה על ידי פליטים יהודים, שראובן הכט העבירם משווייץ לצרפת ומשם הפליגו באנייה "פאריטה" לארץ ישראל.
- 11 האנייה "פאריטה" בהגיעה לתל אביב.
- 12 מכתב של היינריך רוטמונד הדורש מראובן הכט לסגור את "משרד ההגירה" בציריך.
- 13 מכתב מרוטמונד אל ראש ממשלת קאנטון ציריך, ר' ברינר, בעניין הפסקת פעילותו של ראובן הכט.
- 14 האנייה "סאקאריה" (מצד שמאל) בנמל סולינה, לפני ההפלגה. מימינה הספינה "גריין", שנחכרה על ידי ראובן הכט, אשר הביאה 450 עולים מהונגריה ומווינה, שהפליגו באנייה "סאקאריה".
- 15 קבוצת מעפילים על סיפון "סאקאריה".
- 16 מכתב מאת זאב ז'בוטינסקי אל ד"ר ז' דוהאני, נשיא הצ"ח ביוגוסלביה, בעניין החוב לראובן הכט, בקשר לעלייה ב'.
- 17 מכתב הערכה מאת סם וודס אל הכט על פועלו בתקופת מלחמת העולם השנייה למען בעלות הברית (1943).
- 18 מכתב מאת ראובן הכט אל סם וודס בעניין הצלת יהודי הונגריה (יולי 1944).

רשימת הקיצורים

הארכיון הציוני המרכזי, ירושלים	אצ"מ
מכון ז'בוטינסקי בישראל, תל אביב	מ"ז
מכון לתיעוד בעל פה, המכון ליהדות זמננו, האוניברסיטה העברית ירושלים	מת"ב
Colonial Office	C.O.
Foreign Office	F.O.
Public Record Office, לונדון	P.R.O.

הצלה תוך סיכון אישי

משה ארנס

ד"ר ראובן הכט היה ציוני הרצליאני. בתקופה שבה ישראלים רבים איבדו את המגע עם מייסד הציונות, אף כי זוכרים אותו כסמל מיתולוגי של המדינה היהודית, האמין ראובן הכט בדבקות בציונות הפוליטית של הרצל וראה בהתנהגותו האישית האצילית ובדגש שהוא שם על טקסיות והדר מופת שיש ללכת בעקבותיו.

הרצל, האריסטוקרט של המאה התשע-עשרה שהפך להיות "מלך היהודים", היה באופן טבעי קרוב ללבו של הכט כאדם שגדל והתחנך במערב אירופה לפני מלחמת העולם השנייה.

הוא השקיע מאמץ רב בהוצאה לאור מחדש של כתבי הרצל במהדורות מהודרות בישראל, בתקווה לקרב את חכמתו המדינית ואת אישיותו הכריזמטית לציבור בישראל.

ד"ר הכט ראה בזאב ז'בוטינסקי היורש הטבעי של הרצל. ז'בוטינסקי האמין בציונות המדינית כמו הרצל והיה ליברל ואקטיביסט. הכט נמשך אליו בנעוריו.

באירופה שבה היטלר עלה לשלטון בגרמניה והטיף להשמדת יהודים, בעת שהאנטישמיות הפכה למגפה במזרח-אירופה, בעוד בריטניה הגדולה, מעצמת המנדט בארץ-ישראל, הטילה הגבלות חמורות על עלייה יהודית—בתקופה זו נמשך הכט לציונות "האקטיביסטית".

בשונה מהמדיניות של ההנהגה הציונית הרשמית של השלמה עם מדיניות בריטניה בארץ-ישראל, קרא ז'בוטינסקי להתנגדות פעילה למדיניות זו, שבגדה במנדט של חבר הלאומים לגבי כינונו של בית לאומי יהודי בארץ-ישראל. על פי הנחיותיו החלו תומכיו מבית"ר ומהארגון הצבאי הלאומי לארגן עלייה "בלתי-לגלית" לארץ-ישראל מארצות אירופה.

הכט נענה בהתלהבות לקריאתו של ז'בוטינסקי לנוער היהודי להשתתף ב"ספורט הלאומי" של "עלייה בלתי-לגלית" והפך לפעיל ברשת שהוקמה ברחבי אירופה על ידי ז'בוטינסקי, והושיט חבל הצלה ליהודים שנמלטו מאירופה שלפני המלחמה לארץ-ישראל. מאמצי ההצלה שלו נמשכו אחרי פרוץ המלחמה, תוך נטילת סיכון רציני לעצמו ממש עד סוף המלחמה, כאשר מצא מקלט בארץ הולדתו שווייץ.

הוא היה חייל בשורות הארגון הצבאי הלאומי במשך שנות המרד נגד השלטון הבריטי בארץ-ישראל שהונהג בידי מנחם בגין. עם הקמת מדינת ישראל הוא התיישב בישראל ועתה הקדיש את מאמציו בתחום הכלכלי על ידי הקמת ממגורות "דגון" תחילה בחיפה ואחר כך גם באשדוד.

הכט היה כל חייו חבר נאמן בתנועת ז'בוטינסקי – בתנועה הרביזיוניסטית, בארגון, בחרות ולבסוף בליכוד. השתתפותו היתה נקייה לחלוטין מאינטרס אנוכי, והיתה מכוונת כולה לטובת המפלגה, לטובת המדינה. לי עצמי היתה הזכות להנות מעצותיו בהיותי שר החוץ. היה ברור לי שישראל לא ניצלה את כל חכמתו וכשרונותיו.

הוא היה אישיות מגנטית. כל מי שבא במגע אתו, ללא הבדל השייכות הפוליטית, נשבה בקסמו. הוא היה אהוב ונערץ על ידי רבים. הוא היה אריסטוקרט במובן הטוב ביותר של המילה. הרצל בסיפור האוטופי שלו, אלטנוילנד, בתארו את המדינה היהודית העתידה לקום, ראה בעיני רוחו מדינה שדומה מבחינה חוקתית למדינות מערב-אירופה בזמנו, כולל אריסטוקרטיה מורמת מעם. אילו היה מתגשם חזונו זה היה ראובן הכט המועמד הראוי ביותר לתואר אצולה.

מבוא

היהודים הרוצים בכך ישיגו את מדינתם
תיאודור הרצל, מדינת היהודים

א

בשיחה שקיים זאב ז'בוטינסקי בתחילת שנת 1939 עם חבורה מצומצמת של מקורביו בענייני דיומא—המצב המדיני בעולם בעקבות הסכם מינכן—הוא עמד במיוחד על הערכים שיש לטפח בנוער היהודי בזמנים של 'שינוי ערכים' (Umwertung der Werte), כלשונו של פרידריך ניטשה, והתערערות הסדרי השלום והביטחון שנקבעו בחוזה השלום בוורסאי ובחוזים שנחתמו בעקבותיו. בדברי הסיכום שלו קבע ז'בוטינסקי, כי בימים טרופים כאלה חובה לחזק את הנוער היהודי ולחנכו לאור אידיאלים אנושיים ולאומיים כאחד, כדי להכינו לשעת מבחן. בהקשר זה העלה ז'בוטינסקי את הערך 'הדר', שהגדירו כצירוף של אידיאליזם, נאמנות, מסירות, אבירות, צניעות, גבורה, נדיבות וביצוע למופת. מניה וביה פנה אליו אחד מבני החבורה ושאל, האם יוכל להצביע על אדם, שהוא בעל תכונות של 'הדר'. על כך השיב ז'בוטינסקי ללא היסוס: 'רודי הכט הוא האישי'.¹ במובלע ובמפורש העסיק את ראובן הכט גורלו של עם ישראל המפוזר בין העמים, בבחינת 'עם עולם'—'עם שכל העולם הוא מקומו', על פי הגדרתו של ההיסטוריון שמעון דובנוב. עוד בנעוריו החל לתת דעתו להיסטוריה היהודית ולהיסטוריה של ארץ ישראל. מתוך התעניינות גוברת בתולדות ארץ ישראל הגיע לארכיאולוגיה ולנומיסמטיקה בהן נחשב לבר הכי בקרב קהיליית החוקרים, אף על פי שהכט עצמו לא התמחה בתחומים אלה באקדמיה. בגיל עשרים פרסם מאמר בכתב העת *Der Morgen* על תולדות המטבעות היהודיים בתקופות השונות.² אך הוא לא הסתפק בעיסוק העיוני של הבעיה

והחליט שעליו להירתם לפעולה מעשית, כדי לשנות את האנומליה של ההיסטוריה היהודית ברוח הציונות, דהיינו: השבת עם ישראל למולדתו ההיסטורית.

מונוגרפיה זו, הסוקרת את פועלו הציבורי-לאומי של ד"ר ראובן הכט בתקופה המשתרעת על למעלה משני עשורים, בשנות ה-30 וה-40 – שנים הרות גורל בתולדות עם ישראל בדורנו – חושפת אישיות מיוחדת במינה, שז'בוטינסקי הצביע עליה כמופת לאידיאליסט אמתי. בד בבד שופך חיבור זה אור על אירועים בתולדות ההעפלה וההצלה של התנועה הרביזיוניסטית בתקופה הנידונה, שחלקם היו עלומים מעיני הציבור.

ד"ר ראובן הכט התבלט בנוף האנושי של ארצנו בסגולותיו ובהליכותיו והוא הקרין סביבו כבוד והדר. לעתים נדמה היה שהאיש כאילו שייך לתקופה אחרת ולנוף אחר. אך כל מי שהכירו מקרוב נוכח לדעת, שראובן הכט היה בעל שורשים עמוקים בארצנו, והיתה לו זיקה חזקה לתרבות היהודית על כל רבדיה. עוד בצעירותו היתה לו ערגה לארץ ישראל ולעברה ההיסטורית וערגה זו ליוותה אותו עד יומו האחרון. הוא סייר בארץ לאורכה ולרחבה והכיר כל תל וכל אתר עתיקות. ואף על פי שהלשון העברית לא היתה שגורה בפיו הוא חש קרבה לחברה הארץ-ישראלית והיה מעורה בכל האירועים המדיניים, החברתיים והכלכליים. בשל תבונתו המדינית מינהו מנחם בגין, ראש ממשלת ישראל, ליועץ מדיני. על תרומתו לכלכלת ישראל ולחברה הישראלית זכה בפרס ישראל.

הכט נולד באנטוורפן שבבלגיה, אך התחנך בברן שבשווייץ, אליה עקרה משפחתו עוד בימי ילדותו. היה בן תרבות אירופית בכל רמ"ח איבריו ובעת ובעונה אחת ציוני נלהב, שוויתר על קריירה ועל כל מנעמי החיים שציפו לו בבית הוריו, למען האידיאלים הציוניים שבקסמם נלכד עוד בימי נעוריו. בהיותו נער צעיר קרא את **מדינת היהודים** מאת תיאודור הרצל ומאז אותו יום לבו הלך שבי אחר דמותו של מחבר הספר ואחר הרעיונות המובעים בו. ברוב שנות חייו היה ראובן הכט בבחינת לוחם וחולם – הוא חלם על מימוש חזונו של הרצל במדינת היהודים, שלהקמתה נתגייס משחר נעוריו. רעיונותיו הציוניים של הרצל, שעמדו בראש מעייניו, היו המוטו בחייו והוא פעל להגשמתם באורחות חייה של מדינת ישראל.

בטרם מלאו לו עשרים היה פעיל באגודת סטודנטים ציונית. בתום לימודיו האקדמיים הצטרף למפלגה הרביזיוניסטית וזמן מה עבד במחיצתו של זאב זיבוטינסקי במרכז המפלגה בפאריס. החל מסוף שנות ה-30 ואילך היה פעיל במיוחד בהעפלה ובהצלה.

אמנם בחלק מן המחקרים, העוסקים בתולדות ההעפלה ובתולדות ההצלה בתקופת השואה, ובמספר ספרי זיכרונות של פעילי ההעפלה מוזכר שמו של ראובן הכט,³ אבל אין הדבר עומד בשום יחס לפועלו בתחומים אלה. ראוי לציין שבמחקרה של דליה עופר על עלייה ב' נאמר, שאנשי משרד העלייה של המפלגה הרביזיוניסטית בבוקארסט ינעזרו בראובן הכט שעסק בפעילות מגוונת בעלייה ב'.⁴ אלא שעופר לא הרחיבה בנושא זה.

למרבה התמיהה לא זכתה עד כה פעילותו של ראובן הכט בהעפלה ובהצלה למקום הראוי לו בהיסטוריוגרפיה של ההעפלה וההצלה, אף על פי שהודות לפעילותו בשני תחומים אלה – לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה ובמהלכה – ניצלו יהודים רבים מציפורני הנאצים, וחלקם הצליחו להגיע לחוף המבטחים של ארץ ישראל. גם אלה אשר שמעו על עבודת ההצלה של ראובן הכט בתקופת השואה אינם בקיאים בפרטי האירועים ובהיקפם. יתרה מזו, נפקדותו של ראובן הכט מן המקום לו הוא ראוי בהיסטוריוגרפיה הישראלית בזכות פועלו, גורמת עוול לא לאיש בלבד, אלא גם להיסטוריוגרפיה עצמה. שכן לא רק שמו של ראובן הכט נפקד, אלא גם הפרשיות שהוא יזם או שנטל בהן חלק חשוב ומכריע נפקד מקומן בהיסטוריוגרפיה של תולדות ההעפלה והשואה.

ההתייחסות המועטת יחסית בהיסטוריוגרפיה לפועלו של ראובן הכט נובעת בעיקרה מהעדר מקורות מידע, שכן התייעוד על פעילותו של הכט לא היה בהישג ידם של החוקרים. לכך יתרסי כפי הנראה, מבלי משים, ד"ר ראובן הכט עצמו, שנהג להצניע את פעילותו הציבורית, בנהגו על פי הכלל 'והצנע לכת'. בשיחות עמו כאשר הוא נשאל על פעילותו בשירות האומה, נהג תמיד להמשיל את פעילותו לנגן בתזמורת התורם יחד עם חבריו להרמוניית הצלילים. יתרה מזו, הוא נהג להבליט את פועלם של אחרים והציג את עצמו כחייל שהתגייס למילוי חובתו. בשיחות שקיימתי עמו בעניין התייעוד על פעילותו בהעפלה ובהצלה הביע ד"ר הכט התנגדות נמרצת לכתיבת מונוגרפיה על פעילותו.

משאלתו היתה שאכתוב מחקר על תולדות התנועה הרביזיוניסטית בשנות ה-30 וה-40 ואשלב בחומר גם את פעילותו, אך הוא שלל מכול וכול ניסיון כלשהו לכתוב מחקר רק על פעילותו. המחקר על התנועה הרביזיוניסטית אמור היה להתבצע במסגרת מוסד הרצל לחקר הציונות באוניברסיטת חיפה, בראשותו של פרופ' יואב גלבר. לאחר פטירתו של ד"ר הכט חל שינוי בתכנית המחקר. חבריו ומוקיריו. ד"ר אלכסנדר רפאלי ז"ל, וייבדלו לחיים טובים וארוכים ד"ר יעקב בן, יושב ראש מועצת המנהלים של ממגורות 'דגון', ומר הארי זסלר, מהנהלת 'דגון' וחבר קרן ראובן ואדית הכט הביעו משאלה, שבראש ובראשונה אפרסם מחקר על פעילותו של ראובן הכט בברית הציונים הרביזיוניסטים, לרבות פעילותו בעלייה ב', ועל חלקו בהצלת יהודים בתקופת השואה וביבריחה'.

חיבור זה הנועד לחשוף את פועלו הציוני של ד"ר ראובן הכט, הוא גם ביטוי של הכרת תודה לציוני דגול, שכל ימיו היו קודש למען עם ישראל וארץ ישראל. יחד עם זאת הוא מהווה תרומה צנועה הן להיסטוריוגרפיה של ההעפלה הן להיסטוריוגרפיה של השואה וההצלה, שכן הוא חושף פרשיות היסטוריות שעד כה היו עלומות לרוב הציבור.

מחקר זה, המבוסס על תיעוד היסטורי, שבחלקו טרם ראה אור ובחלקו נחשף רק לאחרונה בארכיון הממלכתי בשווייץ ובארכיונים נוספים, שופך אור חדש על פעילותו הענפה של ראובן הכט בתנועה הרביזיוניסטית, בארגון הצבאי הלאומי, בארגון עלייה ב' בשנות ה-30 וה-40, בהצלת יהודים בתקופת השואה, בטיפול בשארית הפליטה לאחר המלחמה, בתנועת 'הבריחה' ובמאבק נגד הבריטים שנסתיים עם הקמת מדינת ישראל. בד בבד מקופלים בחיבור זה פרקים מתולדות ההעפלה וההצלה של התנועה הרביזיוניסטית, שבמסגרתה פעל ראובן הכט. מחובתנו להבהיר שחלק מן התיעוד על פועלו של הכט בשירות הארגון הצבאי הלאומי ובמסגרת ההעפלה אבד בתקופת מלחמת העולם השנייה.

שלושה ספרים פורסמו על חייו ועל פועלו הציבורי של ד"ר ראובן הכט: ב-1979 ראה אור ספר היובל לראובן הכט, במלאות לו שבעים שנה. ב-1988 ראה אור ספרו של צבי הרמן, הנהר והגרעינים – ביוגרפיה מקיפה על משפחתו של ראובן הכט ועל חברות הספנות

ירינגיה ו'נפטון', המשלבת פרקים מתולדות חייו של ראובן הכט ומפעילותו הכלכלית והפוליטית בארץ ישראל. ב-1994 ביום השנה הראשון לפטירתו של ראובן הכט ראה אור ספרו של הסופר משה שמיר, **ראובן הכט, אגדת חיים**. כל אחד מן החיבורים הללו מאיר צדדים שונים בחייו ובפועלו של ראובן הכט. הרבה למדתי מקודמיי ואני אסיר תודה להם על הלקח שקיבלתי מחיבוריהם.

חיבור זה מתמקד בשנות ה-30 וה-40 – שנים הרות גורל לתנועה הציונית, ליישוב היהודי בארץ ישראל ולעם היהודי ברחבי תבל. במוקדה של תקופה זו עומדים שני האירועים: ההעפלה והשואה. כעשר שנים הקדיש ראובן הכט את כל כוחו, הונו ומרצו למען שתי משימות אלה ומטבע הדברים שני הנושאים הללו עומדים במוקדו של החיבור.

נשאלת השאלה הבלתי נמנעת, מה הניע סטודנט יהודי צעיר, בן למשפחה בורגנית מבוססת בשווייץ, לנטוש קריירה אישית מבטיחה בחברת ספנות משפחתית משגשגת, בה ציפה לו אביו בכליון עיניים ובה יכול היה להשתמש בידע שרכש באוניברסיטאות בתחום הכלכלה, ולהקדיש את עצמו לפעילות ציונית? פרקי הספר מנסים לחשוף פרטים מן הביוגרפיה שיש בהם מענה לשאלה.

פרק א' הדן בדרכו של ראובן הכט אל הציונות ובהצטרפותו לברית הציונים הרביזיוניסטים (הצה"ר) מנסה להתחקות אחר המניעים לצעדיו, ואחר תהליך השתלבותו בפעילות במפלגה הרביזיוניסטית ובארגון הצבאי הלאומי בארץ ישראל. פרק זה גם מהווה רקע לפעילותו בארגון עלייה ב'.

העלייה הבלתי לגלית החלה עוד בתקופת השלטון העות'מאני בארץ ישראל והיא נמשכה גם בתקופת השלטון הבריטי. הממשל הצבאי הבריטי בפיקודו של גנרל אלנבי הטיל איסור על עליית יהודים. גם בתקופת הממשל הבריטי האזרחי – בתקופת נציבותו של הרברט סמואל – הוטלו הגבלות על העלייה, שנמשכו עד לסיום המנדט הבריטי על ארץ ישראל.

חידושה העיקרי של העלייה הבלתי לגלית – עלייה ב' – בשנות ה-30 הוא בעוצמתה וברקעה. גל האנטישמיות שנתעצם באירופה, עם עליית הנאצים לשלטון בגרמניה, עורר את הצורך לחפש דרכים אלטרנטיביות לעלייה הלגלית, שממדיה לא ענו על הדרישות שגברו והלכו.

המפלגה הרביזיוניסטית היתה חלוצת עלייה ב' וזאב ז'בוטינסקי היה הראשון שקרא להשתמש בה כמכשיר פוליטי במאבק בבריטניה לפתיחת שערי ארץ ישראל לעלייה חופשית. פרק ב' הדן בשלבים הראשונים של ההעפלה הרביזיוניסטית וברקעה הפוליטי והרעיוני משמש גם רקע והקדמה לפעילותו של ראובן הכט בעלייה ב', שנדון בהרחבה בפרק ג'. הכט הצטרף למפעל ההעפלה של המפלגה הרביזיוניסטית בינואר 1939, כחמש שנים לאחר הפלגת אניית המעפילים הראשונה שאורגנה על ידי פעילי המפלגה הרביזיוניסטית, לכן מתבקשת סקירה, ולו קצרה, על תולדות ההעפלה הרביזיוניסטית מתחילתה ועד להצטרפותו של ראובן הכט למפעל.

מדיון זה עולים ההבדלים האידיאולוגיים שבין התנועה הרביזיוניסטית לתנועת העבודה הציונית בשאלות היסוד של ההגשמה הציונית. הדיון בנושא זה גם מבהיר, מדוע נאלצה המפלגה הרביזיוניסטית ליזום עלייה בלתי לגלית בכוחות עצמה, בניגוד לעמדת ההנהלה הציונית ורוב מנהיגי תנועת העבודה הציונית.

פרק ג' הדן בהרחבה בחלקו של ראובן הכט במפעל ההעפלה של המפלגה הרביזיוניסטית שופך אור הן על פועלו האישי בתחום זה הן על מבצעי ההעפלה של המפלגה הרביזיוניסטית בכלל, מסוף שנות ה-30 עד תחילת שנות ה-40, על רקע התקופה הדרמטית והרת הגורל בתולדות העמים ועם ישראל.

עם התרחבות מעגל מלחמת העולם השנייה באביב 1941, נחלץ ראובן הכט ממש ברגע האחרון מציפורני הנאצים והצליח להגיע בשלום לשווייץ. כאן מתחיל השלב החדש בפעילותו של ראובן הכט – עבודת ההצלה בתקופת השואה ולאחריה (1941-1948), שלב המסתיים עם הקמת מדינת ישראל. עבודת ההצלה שלו בשווייץ בתקופת השואה, ופעילותו בהצלת יתומים יהודים בתום המלחמה וביבריחה, הן מן הפרשיות הבלתי מפורסמות, אך המרתקות, בפעילותו הציונית.

חובה נעימה היא לי להודות לידידיי שסייעו בידי ושבזכותם רואה חיבור זה אור:

ד"ר אלכסנדר רפאלי ז"ל, רעו הנאמן של ד"ר ראובן הכט, שהיה מן היוזמים לכתיבת חיבור זה, עקב במסירות אחר התקדמותו עד יומו האחרון. הערותיו היו לי לעזר רב. יהי ספר זה נר לזכרו!

ד"ר יעקב בך, יושב ראש מועצת המנהלים של 'דגון'; מר הארי זסלר, מהנהלת 'דגון' ומנאמני קרן ראובן ואדית הכט, ומר אריה מהולל, חבר מועצת המנהלים של 'דגון', נמנים עם היוזמים של החיבור ומלווים אותו במסירות מתחילתו. הם קראו את כתב היד בשלביו הראשונים, ואני מודה להם על הערותיהם. אני מודה לעובדי 'דגון' על עזרתם ועל הכנסת האורחים הנדיבה.

פרופ' דניאל קארפי, מאוניברסיטת תל אביב ויושב ראש הוועדה האקדמית של מכון ז'בוטינסקי ופרופ' יואב גלבר, ראש מוסד הרצל לחקר הציונות ולימודה באוניברסיטת חיפה, טרחו וקראו את כתב היד והעירו הערות חשובות. אם עדיין נותרו טעויות כלשהן הן על אחריותו של המחבר בלבד.

מר פלג תמיר, יושב ראש מכון ז'בוטינסקי, עודד, המריץ וסייע במסירות הראויה לשבח. גבי עמירה שטרן, מנהלת ארכיון ז'בוטינסקי, ועובדי מכון ז'בוטינסקי עמדו לימיני לאורך הדרך.

לעובדי הארכיון הציוני המרכזי בירושלים ולמנהלו אני אסיר תודה על עזרתם ועל הכנסת האורחים הלבבית.

מר עמוס יובל, מנהל הספרייה הציונית, קרא את כתב היד, התקינו לדפוס ותרם לספר מניסיונו הרב בתחום עשיית הספרים. לשולמית ירושלמי חן חן על עבודת הסדר הנאה והדייקנית של הספר.

מרים הלוי סייעה לי בכל שלבי העבודה והתקינה את מפתח השמות והעניינים.

חיבור זה יוצא לאור בסיועה הנדיב של קרן ראובן ואדית הכט. יבואו כולם על הברכה!

פוק א

דרכו של ראובן הכט בתנועה הרביזיוניסטית ובארגון הצבאי הלאומי

א

ראובן רודולף הכט (אנטוורפן 1909-חיפה 1993) היה בן למשפחה עתירת נכסים בשווייץ. בבעלות אביו יעקב הכט ודודו הרמן היו שתי חברות ספנות: 'נפטון' (Neptun), חברת הספנות השנייה בגודלה בנהר הריינוס שבסיסה היה בבאזל, וחברת 'רנניה' (Rhenania), שבסיסה היה בגרמניה. לאחר מלחמת העולם הראשונה היתה 'רנניה' חברת הספנות הפרטית הגדולה ביותר בנהר הריינוס.

אילן היוחסין של משפחת הכט, ככל הידוע לנו, מגיע עד למאה ה-16. משפחת הכט, מן המשפחות היהודיות הוותיקות בגרמניה, ישבה באזור הריין. בסוף המאה התשע עשרה העתיק אביו, יעקב הכט, את מקום מגוריו מדרום גרמניה לבלגיה ונכנס לעסקי ספנות. תחילה פעל ברוטרדם ואחרי כן העתיק את מקום מושבו לאנטוורפן, בה נולד בנו הבכור רודולף – ראובן. בקיץ 1920 הקים בבאזל את החברה להובלות ולספנות 'נפטון', העתיק את מקום מגורי משפחתו לשווייץ והשתקע בבאזל. מעיר זו ניהלו האחים יעקב והרמן הכט את שתי חברות הספנות – 'רנניה', שנוסדה במאנהיים שבגרמניה ב-1908 ו'נפטון'.

בית הוריו של ראובן הכט היה בית טיפוסי של בורגנות יהודית מבוססת, במרכז אירופה ובמערבה. היתה זו יהדות פוסט-אסימילטורית, בלשונו של קורט בלומנפלד (Kurt Blumenfeld), מראשי ציוני גרמניה, בתקופה שקדמה למלחמת העולם הראשונה ובתקופה שבין שתי מלחמות העולם.¹ יהודים אלה ראו את עצמם בראש

ובראשונה גרמנים, צרפתים או שווייצים וכו' בני דת משה. יהדותם התבטאה בחברות בקהילה היהודית ובהשתתפות בטכסי בית הכנסת בחגים מסוימים. רובם ביקשו במודע ובמכוון להעלים כל סממן של לאומיות יהודית וניסו להתעלם בכל כוחם מבעיות של זהות יהודית. משימה זו לא צלחה בידם, שכן שאלת זהותם הועלתה מדי פעם מחדש על ידי החוגים האנטישמיים, שבעיניהם היהודים המתבוללים היו גרועים מן היהודים אשר נשאו את יהדותם בגלוי.

ביטוי למשבר הזהות של היהודי המתבולל, היפוסט-אמנציפטורי, נתן הרצל במחזהו 'הגטו החדש' בקבעו, שהאמנציפציה סילקה את הגטו החיצון, אבל לא הצליחה לסלק את הגטו הפנימי, הבלתי נראה, שבו התבצר היהודי המתבולל או היהודי שהיה על סף התבוללות. היטיב לבטא את התופעה הזאת מאקס נורדאו,² מאבות הציונות המדינית, ידידו הקרוב של הרצל, שראה בדימוי העצמי הירוד של היהודי המתבולל, שהגיע עד כדי אָבְדָן הכבוד העצמי ושנאה עצמית, את התוצאה החמורה ביותר של הגלות. את התופעה הזאת כינה נורדאו בשם 'הצרה המוסרית' והיא היתה אופיינית במיוחד ליהודי מרכז אירופה ומערבה, שזכו אמנם באמנציפציה, אבל היא לא הוענקה להם מתוך הכרה פנימית כי היהודים זכאים לשוויון זכויות מלא, אלא מתוך ההכרח – ליישם את עקרונות המהפכה הצרפתית בדבר השוויון והחרות. 'הניצחון הגדול של האנטישמיות הוא בכך', קבע נורדאו, 'שהיהודים בוחנים את עצמם מבעד לעיניהם של האנטישמים'.³

בניגוד להוריו ולחוג החברתי שאליו השתייכה משפחתו, גילה הנער הצעיר ראובן רודולף סקרנות מיוחדת בכל נושא יהודי. הוא לא הסתפק בלימודי הדת 'היבשים' לקראת חגיגת הבר-מצווה, אלא שאל שאלות נוקבות בדבר הזהות היהודית. ומאחר שלא קיבל מענה, החליט למצוא בכוחות עצמו את התשובות לשאלות שהעיקו על לבו. הוא קרא בשקיקה את גיליונות השבועון היהודי **איזראליטישס ווכנבלאט** (*Israelitisches Wochenblatt für die Schweiz*) שהגיעו בקביעות לביתם, אף על פי שאיש מבני המשפחה לא גילה בהם עניין מיוחד. אמנם ראובן הצעיר לא מצא בעיתון תשובות מספקות לשאלת הזהות היהודית, אבל הוא סיפק לו מידע בנושאים יהודיים, שסייע להגברת מודעותו לזהות היהודית. עניין מיוחד מצא במאמרים על 'חכמת ישראל'. בחיטוט בספריית סבו – אבי אביו – גילה את כתביו

הציוניים של תיאודור הרצל שחלק מדפיהם עדיין לא הופרדו, סימן שאיש טרם קרא בהם. הכתבים שהיו מונחים בספרייה כאבן שאין לה הופכין, ריתקו את ראובן הכט, ומאותו יום והלאה הוא לא הרפה מהם עד שקראם עד תום. היה זה מפגשו הראשון עם חוזה מדינת היהודים, שבכתביו מצא מענה לשאלות הקיומיות שהטרידוהו, כבן העם היהודי הנרדף. מכאן ואילך חש הזדהות עמוקה עם תיאודור הרצל והחליט להגשים את תורתו. ראובן לא השלים עם הדואליות שהיתה מקובלת על רוב יהודי המערב, לרבות בני ביתו, אשר היתה התגלמות סיסמתו הנודעת של משורר ההשכלה היהודית יהודה לייב גורדון: 'הִיָּה יְהוּדִי בְּבֵיתְךָ וְאָדָם בְּצֵאתְךָ'. סיסמה זו היתה המוטו בחיי היום-יום של החוג החברתי שאליו השתייכה משפחתו של ראובן הכט. הוא דחה בתוקף את המוסכמה החברתית, שיש להסתיר את היהדות ואין לגלות סממנים יהודיים כלפי חוץ. התנהגות מעין זו משמעה, התכחשות לזהות היהודית וקבלת הזהות של חברת הרוב – החברה הלא יהודית. לעומת זאת, התרשם ראובן הכט הצעיר עמוקות מן הבהירות ומגילוי הלב, שבה הציג הרצל בספרו **מדינת היהודים** את שאלת היהודים:

שאלת היהודים קיימת. תהיה זו איוולת להכחישה. זהו נתח נגרר מימי הביניים שעמי התרבות במיטב רצונם לא יכלו להיפטר ממנו גם כיום. אמנם הם גילו את רוחב לבם כאשר העניקו לנו אמנציפציה, אך שאלת היהודים קיימת בכל מקום, שבו חיים יהודים במספרים ניכרים. במקום שהיא איננה היא נגרת אליו על ידי יהודים מהגרים... בעקבות הופעתנו נוצרת הרדיפה. זו היא האמת, בהכרח תוסיף להיות האמת, בכל מקום, אפילו בארצות מפותחות מאוד – והראיה צרפת – כל עוד לא תיפתר שאלת היהודים פתרון מדיני.⁴

הפתרון גם הוא פשוט בתכלית. בסקרו את הניסיונות שנעשו בעבר לפתרון של שאלת היהודים, שלא עלו יפה, סיכם הרצל את תכניתו בשני משפטים קצרים:

התכנית כולה בצורתה היסודית היא פשוטה לאין שיעור, תינתן נא לנו ריבונות בחבל ארץ כלשהו על פני האדמה שיספיק לצורכי עמנו המוצדקים; לכל השאר נדאג בעצמנו.⁵

הנער הצעיר כה הוקסם מרעיונותיו של הרצל, שנראו בעיניו בהירים והגיוניים, שבלבו גמלה השאיפה להגשימם הלכה למעשה. הוא הצטרף לתנועת הנוער הציונית 'בלאו-וויסי' (Blau-Weiss) ובמהלך הזמן היה למדריך בתנועה.⁶ חיבוריו של הרצל היו למקור השראה עיקרי בחייו של ראובן הכט ומורה דרך בכל מעשה ידיו, עד יומו האחרון. התעמקותו בכתביו של הרצל הגבירה את התעניינותו בהיסטוריה היהודית ובספרות הציונית.⁷ בבאזל, עיר מגוריו והעיר שבה כינס תיאודור הרצל בשנת 1897 את הקונגרס הציוני הראשון, נתגבשה והלכה תפיסתו הציונית של ראובן הכט, למרות ניסיונותיו החוזרים ונשנים של אביו להסיט את לבו מן הרעיונות הציוניים.

לאחר שהשלים את לימודיו התיכוניים פנה ראובן הכט למסלול האוניברסיטאי. את השכלתו האקדמית רכש באוניברסיטאות מינכן, ברלין והיידלברג ובקיץ 1933 הוכתר באוניברסיטת היידלברג בתואר 'דוקטור' לכלכלה ולמדעי המדינה. במהלך לימודיו האקדמיים הרבה לעסוק בפעילות ציונית בקרב הסטודנטים היהודים באוניברסיטה, ונמנה עם הפעילים הבולטים של איגוד הסטודנטים הציונים – (K.J.V.) Kartell Jüdischer Verbindungen.

במינכן, בה התחיל את לימודיו האקדמיים ב־1929, נתקל בגילויי הנאציזם, שהיה עדיין באיבו. מינכן היתה כידוע ערש התנועה הנאצית, שם נבט הגרעין של התנועה הנציונל-סוציאליסטית. אך בימים ההם, בשלהי שנות ה־20, התייחסו רבים מקרב הציבור הרחב בגרמניה ואף מחוצה לה – יהודים ולא יהודים – בביטול כלפי הנאציזם. ואין תימא בדבר, שכן בבחירות ל'רייכסטאג' (Reichstag) שנערכו במאי 1928 זכו הנציונל-סוציאליסטים בסך הכול ב־12 נציגים (2.6 אחוזים מכלל הקולות). היתה זו אפילו ירידה בכוחם האלקטורלי לעומת הבחירות שנערכו בשנת 1924 (במאי 1924 הם זכו ב־32 נציגים ובדצמבר ב־14 נציגים).

בהיותו סטודנט באוניברסיטת מינכן, שחלק ממוריה ומתלמידיה נסחפו גם הם אחר תורתו של היטלר, היתה לראובן הכט אפשרות לעקוב מקרוב אחר התפתחותה של התנועה הנאצית, ואחר מנהיגה אדולף היטלר ובעיקר, אחר מידת השפעתו על הציבור הגרמני. הוא לא הסתפק בקריאת מיין קאמף (*Mein Kampf*), אלא התחקה אחר מידת ההשפעה של הרעיונות המובעים בספר על שכבת האינטלקטואלים

הגרמנית בפרט, ועל הציבור הגרמני הרחב בכלל. הוא לא נרתע מלחדור לשם כך ילוע האר"י – לאספות מטעם המפלגה הנציונל-סוציאליסטית בהשתתפותו של היטלר. בעקבו מקרוב אחר פעילות הנאצים במינכן נקלע ראובן הכט במינכן לעצרת המונית של המפלגה הנציונל-סוציאליסטית. בעצרת זו נאם היטלר בפני קהל שמנה למעלה מחמשת אלפים איש, ביניהם פרופסורים מאוניברסיטת מינכן, שחלקם היו מוריו של ראובן הכט. כאשר היטלר השמיע את סיסמאותיו האנטישמיות הארסיות הגיע הציבור כולו, לרבות הפרופסורים, לידי אקסטזה והשמיע קריאות תמיכה בלתי מסויגות ב"פיהרר". כאשר התלהטו הרוחות והיצרים בקרב קהל מעריציו של היטלר, הבחינו כמה ממשותפי העצרת שאחד מן היושבים באולם, ודווקא באחת השורות הקדמיות, אינו מוחה כפיים ל"פיהרר" ואינו מריע לו כיתר משותפי העצרת הנלהבים. במבט מקרוב הם אף הבחינו שהוא עונד על דש מעילו תג של מגן דוד. כמה מן הבריונים הנאצים הוציאוהו מן האולם בהוסיפם אזהרה, שאם שוב יעז לבוא לעצרת נציונל-סוציאליסטית דמו בראשו. אגב, ה־*Völkischer Beobachter*, ביטאון המפלגה הנציונל-סוציאליסטית, דיווח למחרת היום, כי צעיר יהודי שענד מגן דוד אשר ביקש להאזין לנאומו של היטלר הושלך מתוך האולם. ראובן הכט הסיק את המסקנה ההגיונית והציונית מן האירוע, שבימים ההם לא היה יוצא דופן בגרמניה ובארצות אחרות באירופה – מחלת האנטישמיות הקיצונית בנוסח הנאצי חדרה גם לשכבות האינטלקטואלים בגרמניה ואין היא תופעה שולית. מכאן, ששום ניסיון התבוללות לא יציל את יהודי גרמניה מסכנת השמדה. החוויה הבלתי נעימה, אותה חווה באספת הנציונל-סוציאליסטים במינכן, אישרה את הפרוגנוזה אליה הגיע זה כבר, בעקבות קריאת כתבי הרצל – אין שום אלטרנטיבה ליהודי הגולה זולת הציונות, גם אם הם יושבים במדינות בעלות משטרים דמוקרטיים.

ב

מן הראוי לציין, שפנייתו של ראובן הכט אל הציונות לא נבעה במישרין ממניעים אנטישמיים. אין שום אזכור בזיכרונותיו שאי פעם בנעוריו

הוא חש לא בנוח בשל יהדותו. מבחינה זו דומה דרכו לציונות לדרכם של צעירים יהודים נוספים מתחום התרבות הגרמנית. קורט בלומנפלד, שגדל במשפחה פוסט-אסימילטורית בגרמניה העיד באוטוביוגרפיה שלו, שעד גיל מאוחר יחסית לא חש יחס של זרות מצד חבריו הלא יהודים עמם למד.⁸ ויש דוגמאות נוספות.⁹ פנייתו אל הציונות נבעה בעיקר מחיפוש אחר הזהות היהודית. הגילויים האנטישמיים בהם נתקל בתקופת לימודיו באוניברסיטת מינכן רק זירזו את תהליך החיפוש אחר הזהות היהודית, שהחל בשלב מוקדם יותר. בעת שראובן הכט נתקל בתקרית האנטישמית בעצרת הנאצית במינכן הוא היה כבר ציוני בעל הכרה וחבר פעיל באגודת הסטודנטים הציונית. אלא שהתקרית האנטישמית סיפקה לו ראייה חותכת כלפי אלה שביקשו להתעלם מן המציאות – יהודים ולא יהודים – ושנוח היה להם לשקוע בשאננות. עם סוג זה של אנשים נמנו גם אביו ודודו. זמן קצר לאחר העצרת הנאצית ערך יושב ראש מועצת המנהלים של חברת 'רנניה', איש מינכן, מסיבה בהשתתפות בעלי החברה – יעקב והרמן הכט – ואל מסיבה זו הוזמנה שמנה וסלתה של מינכן – ברובם אנשי עסקים. בין המוזמנים היה גם ראובן הכט, סטודנט באוניברסיטת מינכן. באותו מעמד סיפר ראובן הכט לאורחים – רובם ככולם גרמנים – על נאומו של היטלר במינכן ועל תגובתם הנלהבת של מאזיניו. האורחים לא התרשמו כלל מדבריו של הכט הצעיר והגיבו עליהם בביטול בטענם, שזה בזבוז זמן להאזין לנאומיו של היטלר, שכן העם הגרמני לא יתמוך בו לעולם.¹⁰ גם בני משפחתו של ראובן הכט, כרוב היהודים בני מעמדם והשקפת עולמם באירופה; לא ייחסו כל חשיבות לפעולות ההסתה של היטלר ובריוניו. כל מבוקשם היה להמשיך בעסקים כרגיל. איש מהם לא רצה להאזין לדברי האזהרה של ראובן, שאין להקל ראש באיומי האנטישמים. אך הוא לא הרפה מהם ובמעמד האורחים המכובדים ציטט באזניהם משפטים אחדים ממדינת היהודים מאת תיאודור הרצל:

מצוקת היהודים איש לא יכחישנה. בכל הארצות, בהן הם חיים במספר ניכר, הם נרדפים. עובדה היא, שבכל מקום התוצאה היא אחת, וניתן לסכמה בקריאה הברלינאית הקלסית: 'יודן ראוס!' – 'יהודים הסתלקו!' העמים, שבתוכם יושבים יהודים, הינם כולם כאחד, במבוש או שלא במבוש, אנטישמים.¹¹

לא היה זה ביטוי של מרד נעורים או משובת נעורים מכל סוג שהוא. ראובן הכט היה משוכנע בצדקת דרכו, שאליה הגיע לאחר התעמקות בכתבי הרצל ובהיסטוריה היהודית. אך אביו ודודו לא סלחו לו על הבושה שגרם להם בנוכחות 'הגויים' המכובדים, ועל כן הוקיעו את שיגיונותיו הציונים. הם לא חסכו מאמצים, כדי להניעו להתרחק מן הציונות ומחבורת הציונים שעמם נתחבר. כאן מן הראוי לציין, שלא רבו הימים והפרוגנוזה של הבן התאמתה במלוא חריפותה. בשל חוקי הגזע הנאציים נושל אביו ב-1937 מנכסיו בחברות "רנניה" ו"נפטון" – מכיוון שספינותיהן לא הורשו לשייט במימי הריינוס שבתחומי גרמניה כל עוד היו בבעלות יהודית, אולץ יעקב הכט למכור את כל נכסי חברות הספנות לבעלים אריים במחיר נמוך בהרבה מערכו.¹² אלא שבשלהי שנות ה-20 היה קולו של ראובן הכט בבחינת 'קול קורא במדבר' ואיש מאנשי משפחתו לא התייחס לדבריו ברצינות. בראשית שנות ה-30 עבר ראובן הכט לאוניברסיטת היידלברג, שהיתה בעלת מסורת ליברלית מזו של מינכן. כאן הוא המשיך את פעילותו באיגוד הסטודנטים הציוניים (Kartell Jüdischer Verbindungen) ומטעמו ניהל סמינרים ציוניים לסטודנטים יהודים. בשנת 1930 ניהל סמינר בנושא: 'התפתחות הרעיון הציוני ומימושיו'. פרקי הקורס, שהוכנו בידי ראובן הכט, מלמדים לא רק על ידע יסודי ומקיף בהיסטוריה היהודית, בפילוסופיה היהודית, ובתולדות הציונות, אלא שופכים אור גם על תפיסתו הציונית. בפרק המבוא של הסמינריון הדגיש ראובן הכט בפני ציבור הסטודנטים היהודים, כי ארץ ישראל חייבת להיות מוקד החינוך הציוני והפעילות הציונית. ארץ ישראל אליבא דהכט, אינה מושג מופשט בבחינת חזון לעתיד לבוא, אלא על כל ציוני לעלות לארץ ישראל, שכן העלייה לארץ היא הצו הראשון במעלה של הציונות. ועוד פרט מעניין – הציונות אליבא דראובן הכט אינה בבחינת סטייה מן ההיסטוריה היהודית מקדמת דנא, אלא המשך אורגני של ההיסטוריה היהודית לדורותיה. על כן כלל בתכנית הסמינריון פרקים בתולדות היהודים בימי הביניים והצביע על מקומה של ארץ ישראל בתולדות היהודים בתקופות השונות.¹³

ההתעמקות של ראובן הכט בתרבות היהודית במונח הרחב – בהיסטוריה היהודית, בפילוסופיה היהודית, בארכיאולוגיה, ובמיוחד בתולדות עם ישראל בארצו – ארץ ישראל, באמנות היהודית,

במוסיקה היהודית ובנומיסמטיקה לא היו ביטוי לסקרנות אינטלקטואלית, לרמת השכלתו הרחבה ולטעמו האמנותי המעודן גרידא. כל אלה היו אמצעים להידוק הקשר עם ההיסטוריה היהודית, עם עם ישראל ועם ארץ ישראל. קו זה עובר כחוט השני, בעקביות ובהתמדה, לאורך כל פעילותו, בגולה ובארץ ישראל. ראובן הכט היה אספן עתיקות ואמנות נודע, אבל כל אוספיו העשירים לא נועדו לצרכיו הפרטיים, אלא למען הציבור הרחב. הוא הקים את מוזיאון ארץ ישראל באוניברסיטת חיפה, את המוזיאון לדגן במגורות 'דגון' בחיפה ותרם מוצגים ארכיאולוגים בעלי ערך רב ל'מוזיאון ישראל' בירושלים, כדי שישמשו מקור השראה לעם בישראל ובמיוחד לנוער, בראותו בהם אמצעי ללימוד על הקשר בין עם ישראל לעברו ולארצו ההיסטורית. כללו של דבר, עיסוקו האינטנסיבי של ראובן הכט באמנות, בארכיאולוגיה ובנומיסמטיקה לא היה בבחינת תחביב לשמו, אלא חלק בלתי נפרד מהווייתו היהודית הלאומית. בטרם מלאו לו עשרים שנה, בהיותו סטודנט צעיר פרסם מאמר מלומד בתחום הנומיסמטיקה היהודית בכתב העת היוקרתי *זר מורגן*,¹⁴ המלמד על בקיאותו בהיסטוריה היהודית.

ראובן הכט לא היה רק בבחינת 'נאה דורש' – באביב 1931 ארגן סיור של סטודנטים יהודים מהיידלברג בארץ ישראל, כדי לקרבם לארץ באופן בלתי אמצעי. בתום הסיור הקבוצתי, שנמשך כשלושה שבועות, נשאר הכט בארץ להמשך הסיור (הוא שהה בארץ כשלושה חודשים, ממארכ עד מאי). הוא סייר בארץ ישראל לאורכה ולרוחבה, התרשם מנופיה ומעתיקותיה. כבר אז גמלה בלבו ההחלטה לשוב אליה ולהשתקע בה. את ההחלטה הזאת הגשים כעבור חמש שנים. הוא גם נתן את דעתו לכלכלת הארץ ותכנן את הקמתן של ממגורות דגן בנמל חיפה.

בהיידלברג פגש סטודנט יהודי מריגה בשם אלכס רפאלי ובין השניים נקשרה ידידות עמוקה. רפאלי, סאשה בפי ידידיו, נמנה עם חבריו הקרובים ביותר של ראובן הכט וידידות זו נמשכה עד סוף ימיו. רפאלי היה לא רק חברו לספסל הלימודים באוניברסיטת היידלברג – שניהם גם היו ציונים רביזיוניסטים ויחד רקמו את חלומם על מימוש הרעיון הציוני ועל ארץ ישראל. יש הרבה מן המשותף בביוגרפיה של שני האישים הללו – למרות רקעם השונה, שניהם הגשימו את העיקרון

הבסיסי של הרעיון הציוני – העלייה – ועלו לארץ ישראל. הם התגייסו לארגון הצבאי הלאומי ופעלו בשליחותו בענייני עלייה ב' ובהצלה, משלהי שנות ה-30 עד הקמת מדינת ישראל.

אביו ביקש להרחיקו מאלכס רפאלי, שותפו לדרכו הציונית, כדי שלא יושפע ממנו, שכן הוא חשד שבנו נדבק, רחמנא ליצלן, מרעיונותיו הציוניים. אבל לשווא, החברות ביניהם הלכה ונתהדקה. בסופו של דבר, בשלהי מלחמת העולם השנייה, כשהגיע יעקב הכט לידי מסקנה שבנו רודולף צדק כאשר פנה אל הציונות, הוא מצא לנכון להתנצל בפני אלכס רפאלי, שעמו נפגש בארצות הברית בתקופת מלחמת העולם השנייה בעצרת של אוהדי משלחת הארגון הצבאי הלאומי.¹⁵

היה משהו מיוחד בקשר שבין הכט לרפאלי – ראובן הכט מצא באלכס רפאלי את התגלמותו של היהודי השורשי, שלא הסתיר את מוצאו היהודי. רפאלי, יליד ריגה, ערש בית"ר והתנועה הרביזיוניסטית,¹⁶ היה ספוג תרבות יהודית שורשית בצד ההשכלה הכללית. שניהם לא רק שלא התביישו ביהדותם, אלא ראו בה מקור גאווה והבליטו את היותם יהודים בכל הזדמנות.

על סף סיום לימודיהם באוניברסיטת היידלברג התקדרו שמיה של גרמניה עם מינויו של אדולף היטלר לקאנצלר ב-30 בינואר 1933. אוניברסיטת היידלברג שנודעה במסורתה הליברלית, קלטה בעבר סטודנטים יהודים רבים ממזרח אירופה ואף נודעה כמרכז של סטודנטים ציונים, שינתה גם היא את פניה כאשר השתלטו עליה סטודנטים נאצים והשליטו בתוכה משטר של טרור. ב-15 במאי 1933 נערכה בה 'חגיגה' של שריפת ספרי מחברים יהודים או מחברים שהשקפותיהם לא עלו בקנה אחד עם השקפת הנאצים. מאורע זה מזכיר 'חגיגה' אחרת – 'פסטיבל וארטבורג', שנערך ב-18 באוקטובר 1817 על יד טירת וארטבורג (Wartburg), ליד אייזנאך (Eisenach) בתירינגיה, לציון מלאות שלוש מאות שנה למחאה ולמרד של מארטין לותר נגד הכנסייה הקתולית הרומית, ויום השנה לניצחון הגרמנים על נפוליון בקרב לייפציג (18 באוקטובר 1813). 'פסטיבל וארטבורג' ב-1817 אורגן על ידי ה'בורשנשאפטן' (Burschenschaften) – ארגון סטודנטים לאומי מיסודו של פרידריך לודוויג יאהן (Friedrich Ludwig Jahn), הנודע כ'טורנפאטר' (Turnvater) – אבי האימון הגופני – ומאבות הלאומנות הגרמנית. ב'פסטיבל וארטבורג' הבעירו

סטודנטים קנאים ואנטישמים מזורה ושרפו בה ספרים שכונו על ידם בשם 'יהודיים' ו'אנטי-גרמניים'. על שריפת הספרים בווארטבורג הגיב היינריך היינה: 'במקום ששורפים ספרים עתידים לשרוף בני אדם'.¹⁷

בניגוד לעמדת היהודים המתבוללים בגרמניה, שעשו הכול כדי להסתיר את יהדותם, ביקשו ראובן הכט ואלכס רפאלי משלטונות האוניברסיטה בהיידלברג, לציין בסעיף ה'לאום' שבתעודות הסטודנט שלהם – יהודי'. דרישה זו, עוררה פליאה אפילו בעיני פקידי האוניברסיטה הגרמנים. אך הכט ורפאלי עמדו על דעתם והבליטו בגאווה את יהדותם.

ראובן הכט סלד מכל סממן של התבטלות בפני הגויים ושל השפלה עצמית ובכל הזדמנות העלה על נס את יהדותו. בטרם הגיע לגיל מצוות שלל את ההגדרה 'בני דת משה', שהיתה מקובלת בחוג החברתי שאליו נשתייכה משפחתו, והכריז שהוא יהודי, דהיינו בן הלאום היהודי. ובעת ההשתוללות של הסטודנטים הנאצים באוניברסיטה לאחר עלייתו של היטלר לשלטון, עמדו הכט ורפאלי באומץ ובגבורה אל מול הפורעים והבליטו את יהדותם בסמלים ציוניים, שנשאו על דש בגדיהם.

זמן מה לאחר סיום לימודיו באוניברסיטה, בקיץ 1933, חזר להיידלברג כדי ליטול את ספריו שהשאיר במקום. בתחנת הגבול שבין גרמניה לשווייץ עצרוהו השוטרים לביקורת. לאחר שגילו במטען מכוניתו ספרים בנושאים ציוניים וספריהם של סופרים שנאסרו בגרמניה, הוזעק קצין וראובן הכט נתבקש להילוות אליו למשרד לצורך חקירה. אחרי זמן מה שמע מלווהו, בנימין פיין, את קולו של חברו רודי הכט כשהוא מרצה באוזניו של הקצין הגרמני. 'כיצד אינך מתבייש להיות אנטישמי, כשאינך יודע דבר על העם היהודי. כיצד יכול אתה להתקיף אותנו ואת שאיפותינו, כשלא קראת אפילו את 'מדינת היהודים'?! מה היית אומר, אילו מישהו היה תוקף את האידיאולוגיה שלך מבלי לקרוא תחילה את 'מיין קאמף'?! הרי לך עותק של 'מדינת היהודים' מאת הרצל וקרא את הספר. רק אחר כך תוכל להביע דעה'. מיד לאחר מכן שוחרר הכט מן החקירה, ספריו הוחזרו למכוניתו, הקצין התנצל בפניו והבטיחו ששוב לא יוטרו.¹⁸

ג

בתום לימודיו באוניברסיטת היידלברג, לאחר שהוכתר בתואר דוקטור לכלכלה ולמדעי המדינה, נכנס ראובן הכט לפעילות אינטנסיבית בתנועה הרביזיוניסטית. התוודעותו אל זאב ז'בוטינסקי החלה בקונגרסים הציוניים, שבהם השתתף בקביעות מסוף שנות ה-20 ואילך, תחילה כמאזין, ומ-1929-1931 בתפקיד סדרן מטעם איגוד הסטודנטים הציונים. בעקבו אחר נאומיו של ז'בוטינסקי חש את עצמו קרוב אליו מבחינה אידיאולוגית ובהדרגה היה למעריצו. אבל מפנה חד בתפיסתו הציונית התחולל בקונגרס הציוני הי"ז (באזל, 30 ביוני-15 ביולי 1931), שנערך בצל האירועים שנתרחשו בארץ ישראל בשלהי שנות ה-20 ובתחילת שנות ה-30, אשר חוללו תמורות משמעותיות במצב הפוליטי בארץ ישראל:

בי"ז באב תרפ"ט (23 באוגוסט 1929) פתחו הערבים בפרעות בירושלים, שהתפשטו בכל הארץ והגיעו לשיאן בטבח האכזרי ביהודי חברון. מאורעות 1929 גרמו לניסיונות מחודשים של ממשלת בריטניה לפייס את הערבים על חשבון היישוב היהודי בארץ ישראל ועל חשבון התנועה הציונית. ועדת החקירה הפרלמנטרית בראשותו של סר ולטר שאו (Walther Shaw) – 'ועדת שאו' – שמונתה זמן קצר לאחר המאורעות, פרסמה את מסקנותיה במארס 1930. הוועדה הטילה אמנם את האחריות הישירה למאורעות על הערבים, אך תרצה את מעשיהם באיבה שלהם כלפי היהודים, שאחד מגורמיה העיקריים היא העלייה. 'ועדת שאו' המליצה להגדיר מחדש את מדיניות העלייה, תוך זיקה לכושרה הכלכלי של ארץ ישראל.¹⁹ הדין וחשבון של ועדת המשנה בראשותו של הופסימפסון נתן תוקף לדין וחשבון של 'ועדת שאו' ושימש יסוד ל'ספר הלבן' של פאספילד שקבע, כי ממדיה של העלייה ייקבעו בהתאם למצב הכלכלי של כלל האוכלוסייה, לרבות האוכי הערבית:

... אם עליית יהודים מונעת מן התושבים הערבים להשיג עבודה הנחוצה למחייתם, או אם חוסר העבודה בקרב היהודים פוגע לרעה במצב העבודה הכללי, חובתה של מעצמת המנדט היא להפחית עלייה זו או, אם יש צורך בכך, אף להפסיקה, עד שמחוסרי העבודה בקרב חלקי האוכלוסייה האחרים יוכלו להשיג עבודה.²⁰

הספר הלבן של פאספילד לא הזכיר את 'הצהרת בלפור' ואת מחויבותה של ממשלת בריטניה לתמוך בהקמתו של הבית היהודי הלאומי, והתעלם כליל מן היסודות החיוביים ב'ספר הלבן' משנת 1922. לעומת זאת הודגשה בו מחויבותה הכפולה של בריטניה: כלפי העם היהודי וכלפי האוכלוסייה הלא יהודית של ארץ ישראל כאחד. פירושו של דבר, התעלמות בריטניה ממחויבותה לעשות כמיטב יכולתה לבנינו של הבית הלאומי היהודי בארץ ישראל.

בעקבות איום ההתפטרות של וייצמן מנשיאות ההסתדרות הציונית, שיגר אליו ראש ממשלת בריטניה, ראמזי מקדונלד, איגרת ב-13 בפברואר 1931, שנועדה לרכז את רישומו של 'הספר הלבן'.²¹ אולם בנאומו בקונגרס ניתח ז'בוטינסקי את איגרת מקדונלד והצביע על נקודות התורפה שבה, למרות נימתה הידידותית. ז'בוטינסקי ציין, שבאיגרתו של מקדונלד הודגשה מחויבותה הכפולה של ממשלת בריטניה: כלפי העם היהודי וכלפי האוכלוסייה הלא יהודית בארץ ישראל, טיעון שממשלות בריטניה העלו תדיר כדי להצדיק את ההגבלות על העלייה. באיגרת גם נאמר, שממשלת בריטניה אינה יכולה להתעלם מהשפעת העלייה וההתיישבות היהודית בארץ ישראל על האוכלוסייה הלא יהודית. בסיכומו של דבר, טען ז'בוטינסקי, המכתב לא ביטל במפורש את 'הספר הלבן' של פאספילד. לכן תבע מן הקונגרס הכרזה ברורה וחד משמעית, שאין איגרת מקדונלד מהווה בסיס לשיתוף פעולה בין ההסתדרות הציונית לממשלת בריטניה. בחלק השני של נאומו דרש להכריז על המטרה הסופית של הציונות – ה'Endziel'. ז'בוטינסקי ציין, שאת מטרת הציונות נוהגים להגדיר בשלושה מונחים: מקלט בטוח על פי משפט גלוי, כפי שנאמר ב'תוכנית באזל', 'בית לאומי' ו'מדינה יהודית'. שני המונחים הראשונים, ציין, אינם ברורים די הצורך – הראשון נוסח בכוונה תחילה במעורפל, כדי לא להרגיז את השולטן הטורקי. המונח 'בית לאומי' גם הוא נתון לפירושים שונים. אמנם המונח 'מדינה' ברור מכולם, אך גם הוא טעון הבהרה, שכן צרפת היא מדינה וגם אילינוי או קנטאקי מדינות הן. לכן דרש ז'בוטינסקי להבהיר שבמונח 'מדינת היהודים' מתכוונים אנו למדינה שבה יהיה ליהודים רוב ושלטון עצמי. ובלשונו של ז'בוטינסקי:

...בית לאומי הריהו ארץ שבה מהווה העם שארץ זו היא ביתו הלאומי את רוב האוכלוסייה. זו אינה המטרה הסופית של

הציונות. די כיום במיליון יהודים כדי ליצור רוב בארץ ישראל. אבל אין זה קץ תקוותינו. אנו רוצים בית לכל היהודים המצויים במצוקה, ואיש אינו יכול לצפות מראש כמה יהודים יהיו נתונים במצוקה בדורות הבאים. אבל המטרה המיידית של הפעולה הציונית הממשית חייבת להיות יצירת רוב יהודי...
...ישאלוני לשם מה עלינו להכריז על פירושנו בקול רם. חובה עלינו להכריז עליו, משום שהוא הבסיס המשפטי היחיד לתביעתנו לעלייה גדולה. ידידי ויריבי הנכבדים יבקשו לשווא במנדט מקום המגדיר במפורש את זכותנו לעלייה גדולה ומהירה. מתנגדינו מנצלים זאת. הבסיס המשפטי היחיד לזכותנו לתבוע עלייה גדולה הוא הביטוי 'בית לאומי' שמשמעו רוב יהודי. עצתי – בל נסתלק מבסיס זה, שכן מתנגדי הציונות טוענים שגם מיעוט יכול ליצור בית לאומי, ולכן דיה עלייה קטנה. אם רוצים אתם בבסיס משפטי לעלייה גדולה, שמרו-נא על פירוש זה.

הסיבה השנייה היא הירידה בכוח התנופה של התנועה הציונית. התוצאות כבר ניכרות בכל הארצות... השעה מצווה עלינו להכריז, כי מטרת הציונות היא באמת פתרון הבעיה היהודית ויצירת הדבר המכונה 'מדינת היהודים'.

...מדוע נרשה להגדיר את המונח 'מדינת היהודים' כקיצוניות? לאלבנים יש מדינה, לבולגרים יש מדינה. אחרי ככלות הכול, מדינה היא המצב הנורמלי בחיי עם. אילו היתה המדינה היהודית דבר קיים כיום, לא היה איש אומר כי זה אנורמלי. ואם אנו רוצים לנרמל את אורח חיינו, מי יהין לקרוא לכך קיצוניות?!

ולבסוף העמיד ז'בוטינסקי להצבעת הקונגרס את ההחלטה הבאה:

מטרת הציונות, המובעת במונחים 'מדינת היהודים', 'בית לאומי', או 'מקלט בטוח על פי משפט גלוי' היא יצירת רוב יהודי בארץ ישראל, בשני עברי הירדן.²²

ז'בוטינסקי לא הצליח להשיג רוב להצעתו ונפער פער אידיאולוגי עמוק בין מחנהו הפוליטי – ברית הציונים הרביזיוניסטים – ובין מחנה תנועת העבודה וחיים וייצמן, שבסופו של התהליך הביא לקרע בתנועה הציונית.

ראובן הכט, ששימש בקונגרס כסדרן מתנדב – תפקיד שהוטל בקונגרסים הציוניים על סטודנטים חברי קורפורציות ציוניות – האזין בדריכות לנאומו של ז'בוטינסקי כשאר הנוכחים באולם²³ ותמך בכל לבו בעמדתו בדבר ה־Endziel הוא נהג להצביע על נאומו של ז'בוטינסקי בקונגרס הציוני הי"ז כעל גורם חשוב בחייו, כאחת מנקודות המפנה שעיצבו את תפיסת עולמו הציונית – מכאן ואילך נוצר אצלו הקשר הנפשי העמוק אל ז'בוטינסקי, בו ראה את מורו וממשיכו של הרצל.

בהיותו אמן על משנותיהם הציוניות של תיאודור הרצל ומאקס נורדאו נתברר לו, שז'בוטינסקי מבטא בעצם בצורה אותנטית את תורתם של אבות הציונות המדינית. מכאן ואילך ימלאו שני אישים – תיאודור הרצל וז'בוטינסקי – תפקיד מכריע בחייו. גם בעבודת הדוקטורט שבימים ההם שקד על כתיבתה: 'מבנה ההובלות בספנות הריין' (Die Frachtenbildung in der Rheinschiffahrt), שזכתה לציון לשבח, הוא ציטט מכתביהם ומדבריהם של הרצל ושל ז'בוטינסקי כאחד. למרבה הפלא לא נשאל ראובן הכט על ידי הלקטורים המלומדים ועל ידי מוריו על זהותם של שני המלומדים בתורת הכלכלה, שעל משנתם התבסס בדיסרטציה שלו.²⁴

תביעתו של ז'בוטינסקי להגדרת מטרותיה של הציונות היתה בעיניו של ראובן הכט מובנת מאליה. בדבריו של ז'בוטינסקי הוא מצא סימוכין לעיקרי הרעיון הציוני שאותם לימד בסמינר הציוני מטעם איגוד הסטודנטים הציוני – K.J.V. הוא כה הוקסם מאישיותו של ז'בוטינסקי ומדבריו שהביעם בבהירות ובגילוי לב, עד שבאותו לילה, בשעה שתיים לאחר חצות, התדפק בלוויית חברו על שערי מלונו של ז'בוטינסקי בבאזל. למרות השעה המאוחרת, נענה ז'בוטינסקי ללא היסוס לבקשתם של שני הצעירים, ירד מחדרו וקיים עמם שיחת נפש עד אור הבוקר.

זו לא היתה פגישתו הראשונה של ראובן הכט עם ז'בוטינסקי. שני הקונגרסים שקדמו לקונגרס ה־17 נערכו גם כן בשווייץ – הקונגרס ה־15 (1927) נערך בבאזל והקונגרס ה־16 (1929) נערך בציריך. הכט שהיה מיוודד עם די"ר מיכאל שאבאד (Schabad) מבאזל, יושב ראש המפלגה הרביזיוניסטית בשווייץ וחבר הוועד המרכזי של המפלגה, הצטרף אל ידידו, כדי לקבל את פניו של ז'בוטינסקי בתחנת הרכבת,

כשהוא הגיע לקונגרסים הציוניים בשווייץ. הכט הסיע את ז'בוטינסקי במכוניתו מתחנת הרכבת למלון. אך בעוד שבפעמים הקודמות גילה אהדה לז'בוטינסקי והתרשם מנאומיו, הפעם החליט להצטרף לברית הציונים הרביזיוניסטים ולהיות חבר פעיל במפלגה.²⁵ ראובן הכט נצטרף אפוא לתנועה הרביזיוניסטית בתקופה שבה התנועה הציונית, היישוב היהודי בארץ ישראל והעם היהודי בפזורה היו נתונים במשבר, לנוכח המפנה לרעה במדיניותה של בריטניה בשאלת ארץ ישראל, על רקע הלחץ הערבי על בריטניה והטרור הערבי נגד היישוב היהודי בארץ ישראל (מאורעות תרפ"ט). נוכח ניגודי ההשקפות בדרכי הטיפול במשבר, נתגלו חילוקי דעות חריפים בין התנועה הרביזיוניסטית להנהגה הציונית, אשר נשלטה בידי חיים וייצמן ותנועת העבודה הציונית. חילוקי הדעות נבעו בין השאר מהבדלי ההשקפות בדבר הדרכים והאמצעים להשגת מטרות הציונות, ובראש ובראשונה מהבדלי ההשקפות על דמותה של החברה היהודית בארץ ישראל. בעוד מפלגות השמאל שאפו להקים בארץ ישראל חברה סוציאליסטית, דגלה התנועה הרביזיוניסטית בעקרון המוניזם (חד-נס – דגל אחד), שמשמעו – בתקופת הגשמת הציונות יש לשעבד את כל האינטרסים המעמדיים למטרה אחת – הקמת מדינת היהודים. לכל המעמדות תפקיד חיוני בהגשמת הציונות, ואין לכרוך את הרעיון הציוני עם אידיאלים אחרים כגון: סוציאליזם וכו'.

למשבר בשאלת ארץ ישראל נתלוותה מצוקת המוני היהודים במדינות מזרח אירופה, שעוד לפני עליית הנאצים לשלטון בגרמניה השתוללה בהן האנטישמיות. לאחר עליית היטלר לשלטון בגרמניה גברה האנטישמיות בארצות הללו. רבים מיהודי מזרח אירופה ביקשו לעלות לארץ ישראל והתדפקו על שעריה, אך אלה ננעלו בפניהם בשל מדיניות העלייה הבריטית.

לנוכח כל אלה, הגיע ראובן הכט להחלטה, מיד עם תום לימודיו באוניברסיטה, שאין השעה מתאימה ליעסקים כרגילי במפעל המשפחתי המשגשג, בו יוכל ליישם את הידע בתחום הכלכלה שרכש באוניברסיטה, אלא עליו לפעול למען עמו וארצו. כל זאת, כמובן, למורת רוחו ולאכזבתו המרה של אביו, שציפה לשובו של הבן הביתה ולהשתלבותו בעסקי המשפחה.

בקיץ 1933, זמן קצר לאחר תום לימודיו באוניברסיטת היידלברג, נסע ראובן הכט לפאריס והצטרף לסגל עוזריו של ז'בוטינסקי בהנהלת התנועה הרביזיוניסטית. הכט עבד במשרד הנהלת הצה"ר עד סוף 1933 והיה פעיל מאוד בניהול החרם האנטי-נאצי, שארגנה התנועה.

החרם האנטי-נאצי בא כתגובה לחרם הכלכלי נגד יהודי גרמניה, שעליו הכריזה המפלגה הנציונל-סוציאליסטית – המפלגה השלטת בגרמניה – ב-28 במארס 1933. ב-1 באפריל 1933 הופעל החרם בכל רחבי גרמניה – הנאצים העמידו משמרות בפתחי בתי עסק יהודים (משרדים, מרפאות וכו') ובפתחי חנויות של יהודים ומנעו מגרמנים לקנות בהם. היו גם מקרים של ניפוץ חלונות ראווה, ביזת חנויות של יהודים וגם פגיעות פיזיות בבעלי עסק יהודים.²⁶

החרם נגד יהודי גרמניה עורר גל מחאות של יהודים ושל לא יהודים בארצות שונות בעולם. כמה ארגונים יהודים הכריזו חרם נגדי וקראו להחרמת סחורות גרמניות. בארצות הברית הוקמה במאי 1933 'הליגה האמריקנית להגנה על זכויות היהודים' (American League for the Defence of Jewish Rights). זמן קצר לאחר מכן שונה שמה ל'ליגה האנטי-נאצית הבין-דתית למען זכויות האדם' (The Non-Sectarian Anti-Nazi League to Champion Human Rights). כמו כן הוקמו ארגונים נוספים. אך היו ארגונים יהודיים בבריטניה, בצרפת ובארצות הברית שהתנגדו לחרם הנגדי, כגון: 'ועד שליחי הקהילות' באנגליה, חברת 'כל ישראל חברים' בצרפת וה'הוועד היהודי האמריקני ו'בני ברית' בארצות הברית.²⁷

הסוכנות היהודית גם היא לא קיימה את החרם. יתרה מזו, באוגוסט 1933 היא חתמה על הסכם ה'העברה' (טראנספר) עם גרמניה.²⁸ על פי ההסכם בין שלטונות גרמניה ובין הסתדרות ציוני גרמניה ובנק אנגלו-פלשתינה, נתאפשרה העברת הון יהודי מגרמניה לארץ ישראל בצורת סחורות. יהודים אמידים הפקידו כסף בבנקים גרמניים ותמורתו הועברו לארץ סחורות. אמנם ההסכם אפשר הצלת רכוש יהודי מגרמניה, שכן לפי החוק נאסרה הוצאת מטבע זר מתחומה. אך מאידך, הוא סייע לכלכלה הגרמנית להגדיל את הייצור

ואת הסחר הבינלאומי. באופן זה זכה המשטר הנאצי לתמיכה כלכלית, שאיש מן היהודים לא התכוון להושיט לו. מסיבה זו נמתחה על ההסכם ביקורת חריפה מצד חוגים יהודיים, שראו בו פגיעה בסולידריות היהודית.

התנועה הרביזיוניסטית היתה איתנה בדעתה שיש להפעיל את החרם הנגדי על גרמניה במלוא העוצמה, והנהלת התנועה אף הקימה משרד מיוחד לארגון המאבק. ראובן הכט, שנטל חלק פעיל בארגון החרם נגד גרמניה הנאצית, היה חבר מזכירות החרם האנטי-נאצי. המזכירות פעלה בדרכי שכנוע אצל פירמות יהודיות, כדי להניאן מלעסוק במסחר עם גרמניה. ראובן הכט עסק במיוחד בניסוח חוזרים ופניות אל חברות יהודיות, כדי להעמידן על חשיבותו של החרם הנגדי. בתחילת 1935 הציע ראובן הכט לערוך שינויים בדרכי המאבק של הארגונים היהודיים בגרמניה הנאצית – במקום לדרוש מגרמניה השבת זכויותיהם של היהודים, הציע לדרוש ממנה מתן אפשרות ליהודי גרמניה לעלות עם כל רכושם לארץ ישראל.²⁹ אין בהצעה זו משום נסיגה מן החרם האנטי-נאצי וכן אין היא עולה בקנה אחד עם הסכם ה'העברה' שעליו חתמה הסוכנות היהודית עם גרמניה. ראובן הכט המשיך לשלול כל התקשרות כלכלית או אחרת עם ממשלת גרמניה הנשלטת בידי הנאצים.

ב-13 בינואר 1935 נערך משאל עם בחבל הסאר על עתידו הפוליטי של החבל. 90% מתושבי החבל הצביעו בעד איחוד עם גרמניה. יהודי החבל היו מודאגים מאוד מצעד זה, שכן ברור היה לכולם, שעם סיפוחו של החבל לגרמניה יהיה גורל היהודים בחבל כגורל יהודי גרמניה. פנייתם של יהודי החבל לממשלות צרפת, הולנד ובלגיה לאפשר להם להגר למדינותיהן הושבה ריקם. ראובן הכט הציע, שאיגוד האקדמאים יבנה ויודפתי (ראה להלן) יירתם למאבק, כדי שתינתן ליהודי החבל האפשרות לעלות לארץ ישראל, שכן רק באופן זה תיפתר בעייתם לחלוטין. בסופו של דבר סופח החבל לגרמניה (ב-1 במאוס 1935) והיהודים הופקרו למעשי הדיכוי של הנאצים.

ראובן הכט התריע על הסכנה האורבת לעם היהודי מצד התנועות הפאשיסטיות שפרחו באירופה בשנות ה-30, שכן כולן, ללא יוצא מן הכלל, היו בעלות אופי אנטישמי מובהק. הוא הצביע על מוסוליני באיטליה ועל מוסלי באנגליה כגורמים מסוכנים ליהדות.³⁰

מלבד פעילותו במשרד החרם הנגדי, נמנה ראובן הכט עם מייסדי איגוד האקדמאים הלאומיים – 'יבנה ויודפת'. ראובן הכט ויהודה בנארי היו מיוזמי הרעיון. האיגוד הוקם על רקע התגברות האנטישמיות באירופה המרכזית והמזרחית בשנות השלושים. עם עליית הנאצים לשלטון בגרמניה בינואר 1933, נפגעו בין השאר גם המרצים והסטודנטים היהודים באוניברסיטאות והמורים היהודים בבתי הספר הלא-יהודיים – המרצים והמורים פוטרו ממשרותיהם והסטודנטים דנטים הורחקו מלימודיהם. גורלם של האקדמאים והסטודנטים היהודים לא שפר גם במדינות כמו הונגריה, פולין ורומניה. ראוי לציין שמצבם של היהודים בכלל ושל הסטודנטים היהודים בפרט לא שפר גם קודם לכן בארצות אלה, שהנהיגו את הינומרוס קלאוזוס' בקבלת יהודים לאוניברסיטאות. אבל בשנות השלושים גבר הלחץ על הסטודנטים היהודים – הוקצו להם ספסלים נפרדים, והיו מקרים רבים של תקיפות פיסיות.

בתחילת ינואר 1934 הוקמה בפאריס המזכירות הכללית של 'יבנה ויודפת' במטרה לארגן את הסטודנטים המזדהים עם הציונות המדינית, שאת דגלה נשאה התנועה הרביזיוניסטית. המטרה היתה ללכד את ארגוני הסטודנטים הרביזיוניסטים ('חשמונאי' ואחרים) בארגון גג, תוך צירופם של סטודנטים ואקדמאים יהודים נוספים וכן תלמידי בתי ספר תיכוניים מן הכיתות הגבוהות. למעשה, הצטרפו לאיגוד בעיקר סטודנטים ואקדמאים יהודים. השם העברי הרשמי של האיגוד היה 'ארגון מתלמדים בעד ציונות ממלכתית יבנה ויודפת', ובגרמנית: *Weltverband der Staatszionistischen Akademiker*. השם 'יבנה' מסמל את המרכז הרוחני שהוקם ביבנה בידי רבן יוחנן בן זכאי, לאחר חורבן הבית השני. 'יודפת' מסמלת את עמידת הגבורה של היהודים במרד נגד הרומאים. חברי המזכירות – הגוף המייסד – היו יהודה בנארי, ראובן הכט, מ' גולדבנד (Goldband) ולי נירי (Nyri). אבל ראובן הכט ויהודה בנארי היו הרוח החיה של האיגוד.

מלבד היותו אחד המייסדים מילא ראובן הכט תפקיד מרכזי בארגון 'יבנה ויודפת'. הוא הכין את התקנון המפורט של האיגוד, שאושר בידי ז'בוטינסקי, בתיקונים קלים. הוא הציע את סמל האיגוד – תג צהוב על רקע שחור – זכר לתג הצהוב, שאותו חויבו יהודים לשאת על דש בגדם בימי הביניים לאות קלון, וכמענה לרדיפת

היהודים בגרמניה הנאצית וחיובם לשאת טלאי צהוב על דש בגדם. הסמל זכה לברכתו של ז'בוטינסקי ואושר בידי חברי המזכירות. ועידת הייסוד של ייבנה ויודפת' נתקיימה בימים 7-8 בינואר 1934 בקראקוב. בוועידה השתתפו נציגים מעשר מדינות. הוועידה בחרה בהנהלה שעם חבריה נמנה ראובן הכט. לנשיא האיגוד נבחר זאב ז'בוטינסקי.

תוך זמן קצר הצטרפו לייבנה ויודפת' ארגוני סטודנטים רבים. האיגוד פעל הן להקלת סבלם של סטודנטים ואקדמאים יהודים בארצות אירופה הן להעמקת התודעה היהודית והציונית בקרב סטודנטים יהודים ברחבי העולם. הדבר נעשה באמצעות הפצת חומר כתוב וקיום אספות הסברה.

ראובן הכט ארגן בפאריס מטעם ייבנה ויודפת' סמינר בנושאי כלכלה ומדינה בהשתתפותו של ז'בוטינסקי. מטרת הסמינר היתה לדון בנושאים כלכליים ומדיניים שהיו להם השלכות על התפתחותו של היישוב היהודי בארץ ישראל ועל מדינת היהודים העתידה לקום. ז'בוטינסקי, שהרצה גם הוא בסמינר והאזין להרצאותיו של ראובן הכט, הביע באזניו דברי הערכה חמים על רמת הסמינר ועל חשיבותו, שכן, לדבריו, לא יחלוף זמן רב עד לכינונה של מדינת היהודים וחשוב להתכונן לקראתה. את משנתו הכלכלית של ז'בוטינסקי, הכוללת דאגה לעובד, יישם ראובן הכט כעבור שנים במפעליו בחיפה ובאשדוד, מפעלים שהיו סמל ליעילות, ליחסי אנוש תקינים ואף מעבר לכך, ודוגמא לחיקוי לחברות גדולות ומצליחות בארץ ובעולם.

בתחילת שנת 1934 יצא ראובן הכט לאנטוורפן, עיר הולדתו, ועסק בפעילות חינוכית בקרב נוער בית"ר ובפעולות הסברה במסגרת התנועה הרביזיוניסטית. בתקופת שהותו בבלגיה, כשנה בערך, הקים סניפים של ייבנה ויודפת' הן בבלגיה הן בלוקסמבורג. במשך כל תקופת שהייתו שם עמד בקשר מכתבים הדוק עם יהודה בנארי, המזכיר הכללי של ייבנה ויודפת', שמקום מושבו היה בפאריס.

הוא תכנן להוציא לאור ביטאון של ייבנה ויודפת', אבל להוצאת עיתון ברמה נאותה לאקדמאים נדרשו הכנות מדוקדקות. התכנית לא הוצאה אל הפועל בשל חוסר זמן להיערך להוצאתו לאור של העיתון על פי הכללים המחמירים שקבע. ראובן הכט לא היה מוכן להתפשר בכל הנוגע לרמתו של העיתון ולצורתו החיצונית.³¹

חשוב היה לו, לראובן הכט, שלאיגוד האקדמאים יבנה ויודפתי יהיה סניף גם בארץ ישראל. למשימה זו יעד את ידידו אלכס רפאלי, שהיה בעל כושר מנהיגות וארגון. הוא הקדים את ראובן הכט ועלה לארץ ישראל באוקטובר 1933, חודשים אחדים לאחר ששניהם סיימו את לימודיהם באוניברסיטת היידלברג. במכתב מ-17 במארס 1935 הודיע לרפאלי על מינויו כנציג יבנה ויודפתי בארץ ישראל וביקשו לארגן את האיגוד הן בארץ ישראל, במיוחד באוניברסיטה העברית, הן בארצות השכנות.³² בשלב מאוחר יותר סבר, שמן הראוי להעביר את הנהגת יבנה ויודפתי לארץ ישראל. אולם כאשר ישב בארץ ישראל העניין ירד מן הפרק, כי בשל עיסוקיו בארגון הצבאי הלאומי לא נותר לו די זמן לעסוק בענייני ארגון האקדמאים. וכאשר יהודה בנארי, מזכיר האיגוד, הציע לו לעמוד בראשו, תירץ הכט את סירובו בחוסר שליטתו בשפה העברית.

על פועלו להרחבת שורות יבנה ויודפתי ועל התוויית התכנים לפעולתו של האיגוד, זכה ראובן הכט להערכה ולהוקרה בקונגרס הייסוד של ההסתדרות הציונית החדשה (הצ"ח), שנתקיים בווינה בימים 7-12 בספטמבר 1935. בסקירה שנמסרה בקונגרס הועלתה על נס תרומתם של ד"ר ראובן הכט ויהודה בנארי, מייסדי יבנה ויודפתי, להתפתחותו של האיגוד.³³

בתקופת שהייתו בבלגיה עבד ראובן הכט בשיתוף פעולה עם ד"ר וולפגאנג פון וייזל, חבר נשיאות הצה"ר ואחרי כן הצ"ח, בענייני הסברה. שניהם היו פעילים בארגון החרם האנטי-נאצי, שהתנועה הרביזיוניסטית היתה נושאת דגלו.

בקיץ 1935 נבחר הכט לציר לקונגרס הייסוד של ההסתדרות הציונית החדשה ונטל חלק פעיל בדיוניו. ז'בוטינסקי, שהכירו מתקופת עבודתו במרכז המפלגה בפאריס ב-1933, הטיל עליו ועל פון וייזל את תפקיד ההסברה בקרב הדיפלומטים שהוזמנו לקונגרס ובקרב העיתונאים, שסקרו את דיוני הקונגרס. על עבודתו זו, שעסק בה במלוא מרצו, זכה לשבחים מאת ד"ר וולפגאנג פון וייזל.³⁴ נוסף על כך היה פעיל במיוחד בוועדת החוקה של ההסתדרות הציונית החדשה והיה שותף לניסוח חוקת התנועה.³⁵ לאחר הקונגרס חזר לזמן מה לפעילותו התנועתית והחינוכית בבלגיה, ובעת ובעונה אחת המשיך למלא תפקיד פעיל בהנהלת יבנה ויודפתי ובמזכירות החרם האנטי-נאצי.

עם ייסודה של ההסתדרות הציונית החדשה ציפו לראובן הכט תפקידים חשובים בהנהלת התנועה – תפקידים חדשים, שנוספו לה לאחר פרישתה מן ההסתדרות הציונית הישנה, במיוחד בתחום ההסברה. ראשי התנועה עמדו על כישוריו בתחום ההסברה – תפקיד ראשון במעלה בתנועה חדשה, המתמודדת על מקומה מול ההסתדרות הציונית הישנה. אך הכט החליט להגשים את חלומו, שרקם החל משנת 1931, ולעלות לארץ ישראל.

ה

ההחלטה הסופית לעלות לארץ ישראל ולהשתקע בה כדי להגשים את הרעיון הציוני הלכה למעשה, גמלה בלבו של ראובן הכט באביב 1936. רעיון העלייה לארץ ישראל לא צץ אצלו באופן פתאומי, אלא נבע מהחלטה שקולה שגיבש במהלך השנים מאז נעשה לציוני. כאמור, תכנית העלייה לארץ נתגבשה אצלו עוד בעת לימודיו באוניברסיטה. הוא הביע את דעתו בעניין במפורש בהרצאותיו בפני סטודנטים ציונים בסמינר הציוני שקיים בהיידלברג ואף ערך סיור מוקדם בארץ ישראל באביב 1931, שבמהלכו עשה הכנות לקראת עלייתו בעתיד.³⁶ תכניתו לעלות לארץ ישראל, כדי להשתקע בה נתקלה בהתנגדות חריפה של הוריו, שביקשוהו להשתלב בעסק המשפחתי. אך דעתו היתה נחושה להגשים את הרעיון הציוני הלכה למעשה. ב-4 במארס 1936 כתב בעניין זה אל יהודה בנארי:

אני כותב לך היום באופן רשמי כדי להודיעך, כי למרות הקשיים המרובים ובניגוד לרצון הוריי, אפליג לארץ ישראל ב-13 במארס 1936 מטרייסטה באנייה יתל אביב. הפעם אסע כדי להישאר לתמיד, וברצוני להשתקע בירושלים. מיד עם הגיעי לארץ ישראל אפגש עם די"ר רפאלי, שעמו אני מקיים קשר מכתבים קבוע.³⁷

ראובן הכט הגיע לנמל טרייסטה בלויית הוריו, שלמרות התנגדותם לעליית בנם הם ציידוהו בסכום גדול של כסף ונפרדו ממנו בידידות. ב-18 במארס 1936 הוא הגיע לנמל חיפה במעמד של עולה מקטגוריה

A, דהיינו בעל הון, שכן הוא הביא עמו ארצה סכום שך 4,000 לירות שטרלינג, הון עתק בימים ההם. את הסכום הזה העמיד לרשותו אביו כדי שיוכל ליזום הקמת מפעל כלכלי בארץ ישראל. אמנם אביו קיווה שבנו, בו תלה תקוות רבות, ישוב וישתלב בעסקי המשפחה בשווייץ, אך בראותו שהבן נחוש בדעתו הסכים לתמוך בהקמת מפעל בארץ ישראל. ראובן הכט קיווה שהפעם ייאותו השלטונות הבריטיים להיענות להצעתו, להקים ממגורות דגן מודרניות בעיר הנמל חיפה, שיהוו מנוף כלכלי למשק העברי בארץ ישראל.

זמן קצר לאחר עלייתו ארצה הוא חיבר תזכיר מפורט לשלטונות המנדט בדבר נחיצותן של ממגורות דגן בנמל חיפה. אגב, תכניתו היתה מבוססת על חזונו של תיאודור הרצל, שיוקם בחיפה נמל גדול שבו יעגנו ספינות בכל הגדלים, מכל הסוגים ומכל הלאומים.³⁸ ראובן הכט ראה בהקמת ממגורות דגן תרומה חשובה לפיתוחה של ארץ ישראל בכלל ושל נמל חיפה בפרט. אבל שלטונות המנדט דחו מכול וכול את פנייתו, בטענה שאין מקום בנמל חיפה לבניית ממגורות דגן. תכניתו נתגשמה רק לאחר הקמת מדינת ישראל, כאשר ממשלת ישראל העניקה לו – לאחר מאמצים רבים – זיכיון להקים את ממגורות 'דגון' בנמל חיפה,³⁹ ולאחר שנים – אף בנמל אשדוד.

חודש ימים בלבד לאחר עלייתו ארצה פרץ המרד הערבי – מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט. ערביי ארץ ישראל חידשו את מאבקם נגד היישוב העברי בארץ ישראל במגמה לסכל את הסיכוי להתהוות רוב יהודי בארץ – התנאי העיקרי למימוש של הבית הלאומי היהודי. הוועד הערבי בראשותו של המופתי, חאגי אמין אל-חוסייני, הכריז על שביתה כללית של הערבים. הוא דרש להפסיק את העלייה היהודית, לאסור מכירת קרקע ליהודים וקרא לממשלת בריטניה לכוון בארץ ממשלה לאומית, האחראית בפני גוף פרלמנטרי; דרישה זו משמעותה – הקמת מדינה פלשתינאית.

מאבקם של הערבים החל ברצח יהודים, בהבערת שדותיהם ובשביתה כללית. פעולות הטרור של הכנופיות הערביות נמשכו מאפריל 1936 עד תחילת 1939. באוקטובר 1936 חלה הפוגה במאורעות עם הודעת ממשלת בריטניה על הקמת ועזיה מלכותית, יועדת פיל', במטרה למצוא פתרון לבעיית ארץ ישראל. ההפוגה נמשכה שנה תמימה – עד אוקטובר 1937.

בתקופת ההפוגה, בדצמבר 1936, קיימה התזמורת הסימפונית הארץ-ישראלית, שנוסדה באותה שנה בידי ברוניסלאב הוברמן (Bronislaw Huberman), קונצרט ראשון בתל אביב בניצוחו של המנצח הנודע ארטורו טוסקאניני (Arturo Toscanini). ראובן הכט הגיע במיוחד מירושלים לתל אביב כדי להיות נוכח באירוע החגיגי, שבאותם הימים חרג מן התחום המוסיקלי והיה למאורע בעל משמעות לאומית. בכתבה מפורטת על הקונצרט שפרסם בשבועון *Medina Iwrit* שיצא לאור בפראג, לא חשך ראובן הכט את שבט ביקורתו מן המארגנים על שלא דאגו לכלול ברפרטואר לפחות יצירה מוסיקלית אחת של קומפוזיטור יהודי. אמנם פליקס מנדלסון נכלל ברפרטואר, אבל משום שהוא התנכר ליהדותו לא החשיבו הכט בין הקומפוזיטורים היהודים. בכתבה זו, שלכאורה עסקה באירוע תרבותי חשוב, הביע ראובן הכט בין השיטין את דעתו על מצבו של היישוב היהודי באותה תקופה. הכט הזהיר את היישוב היהודי בארץ ישראל לבל ישקע בתרדמה לצילי המוסיקה הקלאסית ובל ישתעשע באשליות שווא. הוא הדגיש שהיישוב היהודי בארץ ישראל יושב על הר געש המעלה אדי גופרית, וההתפוצצות לא תאחר לבוא. לפיכך, יש להתכונן היטב לקראת המערכה נגד האויב.⁴⁰

בפרוץ המאורעות שירת ראובן הכט בשורות הארגון הצבאי הלאומי, שאליו נתגייס מייד עם הגיעו ארצה. בהיותו תושב ירושלים הוא הצטרף לשורות 'ההגנה הלאומית', כפי שכונה האצ"ל בירושלים, והופקד על הגנת שכונת 'בית ישראל', שכנתה של מוסררה הערבית, שסבלה מהטרדות שכניה הערבים. הוא שירת עם חברו הקרוב, ד"ר אלכסנדר רפאלי.

הארגון הצבאי הלאומי, שראובן הכט הצטרף לשורותיו, הוקם ב-1931 על רקע האכזבה מתפקודה של 'ההגנה' במאורעות תרפ"ט (1929), שלא עלה בידה למנוע טבח של יהודים ונטישה של יישובים. בראש הארגון החדש שפרש מן 'ההגנה' עמד אברהם תהומי, שעד אז שימש מפקד 'ההגנה' בירושלים. אל תהומי הצטרפה קבוצת מפקדי 'ההגנה' בירושלים. הארגון החדש – ארגון ב' או 'ההגנה הלאומית' – גרס שעל כוח המגן העברי בארץ ישראל לנקוט עמדה אקטיביסטית, שמשמעה בין השאר – מתקפות יזומות וייציאה מן הגדר' לבל ירגיש האויב בטוח בעורפו. הארגון הצבאי הלאומי דגל בטקטיקה התקפית

בניגוד לטקטיקה ההגנתית שהיתה מקובלת על היהגנה. הוא תבע להתקיף את האויב ולא לאפשר לו ליטול את היזמה לידיו.

עם פרוץ מאורעות תרצ"ו, כפתה הנהגת ההסתדרות הציונית על היהגנה את מדיניות ההבלגה, שמשמעה התגוננות פסיבית נגד התקפות הערבים. אמנם מדיניות ההבלגה מצאה חן בעיני השלטונות הבריטיים, אך הערבים פירשוה כחולשה, שכן הם לא ירדו לסוף דעתם של יוזמי מדיניות ההבלגה, והמשיכו במעשי רצח של יהודים ובהרס שיטתי של רכוש יהודי – ירי על יישובים עבריים, הצתת שדות, יערות ופרדסים, עקירת עצים, פגיעה בקווי חשמל וטלפון, התקפות על התחבורה היהודית והטלת פצצות בחופי הרחצה של יהודים וכו'.⁴¹

ההבלגה היתה למורת רוחם של רוב חברי היהגנה ושל חברי הארגון הצבאי הלאומי כאחד, והיתה גם למורת רוחם של חוגים רחבים בציבור היהודי בארץ ישראל ובגולה. בהציגה את היהודי כפסיבי וכנכנע למעשי תוקפנות היא הזמינה מעשי תוקפנות נוספים, שכן הערבים ומנהיגיהם לא התרשמו כלל מן האיפוק שגילה כלפיהם היישוב היהודי.

ז'בוטינסקי תמך תחילה ב'הבלגה', אך היו לו רגשות אמביוואלנטיים כלפיה. בהכירו את המנטליות הערבית ואת המציאות בארץ ישראל לא היה לו ספק בצדקת מעשי התגמול של היהגנה על התוקפנות של הערבים בתקופת המאורעות. אך מצד שני הוא הודרך על ידי מניעים פוליטיים ומוסריים, שחייבוהו להסתייג ממעשי תגמול. בתחילת תרצ"ו קיווה ז'בוטינסקי שההבלגה תניע את הבריטים לאשר הקמת כוח מגן עברי רשמי – גדוד עברי. במכתב אל חברי הארגון הצבאי הלאומי כתב:

למרות שמוכן לכולנו צער חיבוק ידיים בזמן כזה, עליכם להתחשב במאמצינו כאן ובמדיניות בעד גיוס וזיון הנוער העברי. התאפקותכם תעזור למאמצים האלה. כל עוד יש תקווה שבזה נצליח – אדרוש מכם התאפקות מוחלטת.⁴²

ברוח זו כתב בעיתון הירדן, ב-12 ביולי 1936:

ובגלל תקווה אחת בלבד כדאי לסבול מצב כזה: התקווה – משמעה: גדוד עברי... את השירות הזה יכולה לעשות לנו

ההבלגה... כל עוד קיימת תקווה, כי אחרי המאורעות יבוא בכל זאת שינוי לטובה, ועם ישראל ייוצג כראוי ויוקם כוח הגנה עברי – יש טעם בקורבן המוסרי הגדול, שהנוער העברי מקריב ללא נשוא.⁴³

ז'בוטינסקי הודרך כמובן גם על ידי המניע המוסרי. הוא לא השלים עם פעולות תגמול ללא הבחנה נגד האוכלוסייה הערבית: 'אינני רואה מה גבורה יש בירייה בגבו של פלח המביא על חמור ירקות למכירה בתל אביב.'⁴⁴

ראובן הכט היה שלם עם הצו המוסרי שחייב את טוהר הנשק, אך לנוכח המציאות, שבה נאלץ היישוב העברי בארץ ישראל לעמוד על נפשו מול אויב אכזר, שלא היו לו כל סייגים מוסריים ושום קוד אתי לא הדריך את צעדיו, הוא הטיל ספק במדיניות היהבלגה. בנסיבות כאלה לא ניתן היה לפרוץ את מעגל הדמים.

גם מפקדי היהגנה עמדו בפני קושי לקיים את ההבלגה. ואכן היא לא קוימה במלואה על ידי כל חבריה – יצחק לנדוברג (שדה), ממפקדי יחידת 'הנוודות' של ההגנה בהרי ירושלים, הורה בקיץ 1936 ללוחמי יחידתו להגיב בירי על עין כרם הערבית כתגמול על תקיפת שכונת בית וגן בירושלים.⁴⁵

בסופו של דבר הגיע גם ז'בוטינסקי למסקנה, שבנסיבות הקיימות קשה מאוד לשמור על הבלגה, אך הוא תבע מחברי האצ"ל לשמור על טוהר הנשק ולנקוט אמצעי זהירות מרביים, כדי להקטין את הפגיעה בחפים מפשע, ככל שרק ניתן.

ראובן הכט, שחווה את המציאות הבטחונית בימי המאורעות, שלל שלילה מוחלטת את מדיניות ההבלגה, שבעיניו סיכנה את יכולת העמידה של היישוב היהודי בארץ ישראל. בקול קורא שחיבר בכ"ח באב תרצ"ו (16 באוגוסט 1936), המקפל בתוכו את מצבו של העם היהודי בשנים הרות גורל של שנות ה-30, כתב בין השאר:

יהודים! דם אחינו זועק מתוך אדמתנו. אנו אפופים צער ובושת פנים. צער, על שום אבדן טובי אנשינו, חלוצים וילדי ישראל בשנות פריחתם. ובושה, בשל השאלה: היכן יכולת הפעולה שלנו, היכן ההכרה העצמית שלנו?

בהמשך דבריו הוקיע את מדיניות ההבלגה המעודדת את הפורעים

הערבים למעשי הרג וביזה. מן הראוי לתת את הדעת לקטע המעיד על ראייתו המפוקחת של המציאות בה היתה נתונה יהדות אירופה ערב השואה:

יהודי, עליך לפקוח את עיניך, שכן אצל עמי העולם מתחולל תהליך של שינוי ערכים... ואתה עוצם את עיניך עד למועד שבו יתחולל האסון, במקום לראות נכוחה את המציאות... דע שמלבדך איש לא יסייע לך.⁴⁶

ראובן הכט לא היה מוכן בשום פנים לקבל את העיקרון, שעל היהודי בארץ ישראל להרכין ראש בפני פורעים שקמו כדי לכלותו, והוא התקומם נגד דרישה מעין זו. הוא היה משוכנע בצדקת פעולות התגמול על רצח ללא הבחנה, שביצעו הערבים. את עמדתו נגד ההבלגה הביע גם מעל דפי העיתון *Nationalzeitung* מבאזל, שהוא שימש ככתבו בארץ ישראל. בכתבה שפרסם בעיתון באפריל 1938 תיאר בפרוטרוט את מעשי הרצח האכזריים של יהודים בידי ערבים, שבוצעו באותה תקופה, לרבות הרצח של נוסעים יהודים שלווים בגליל ב-28 במארכ 1938. באותו יום תקפו ערבים חמושים מכונית יהודית בכביש עכו-צפת ורצחו שישה מקרב עשרת הנוסעים, ביניהם ילד בן שנתיים. המעשה הרצחני הזה עורר את זעמו של היישוב היהודי.⁴⁷ ראובן הכט שנחרד מן המעשה המתועב כתב ב-*Nationalzeitung* שיפשים אלה הם פועל יוצא של ההבלגה שבה דוגלים ממשלת בריטניה ואנשי הממסד היהודי. הוא ביקר קשות את מדיניות ה'הבלגה' הטומנת בחובה סכנות ליישוב היהודי. הוא אף הצביע על חוסר התועלת המדינית שבה, שכן הבריטים גומלים ליהודים על הריסון העצמי בצמצום העלייה.⁴⁸

בעקבות הרצח האכזרי שביצעו הערבים בנוסעי האוטובוס היהודים, שלח ראובן הכט מכתבים לעורכי העיתונים **פלשתיין פוסט** (*The Palestine Post*) ו**לטיימס** (*The Times*) וקבל בפניהם על חוסר דיוק בדיווח על מעשי הפשע של הפורעים הערביים בארץ ישראל. הוא ציין, שבפרלמנט הבריטי ובעיתונות הבריטית רווחת הדעה, שבארץ ישראל משתפר מצב הביטחון וננקטים אמצעים צבאיים, פוליטיים וחוקיים, כדי להשכין בה שלום. הכט הדגיש, שהרצח המזעזע שאירע בדרך עכו-צפת מצביע על נטייה הפוכה בקרב הערבים. לדעתו, יש להטיל את האשמה בהידרדרות המצב בארץ ישראל על השלטונות

הבריטיים, האוסרים על האוכלוסייה היהודית לאחוז בנשק מגן בעוד הערבים זוכים למחוות של פיוס. הכניעה של הבריטים לטרור הערבי, המתבטאת בהטלת הגבלות על העלייה ובהצרת צעדיו של היישוב העברי בארץ ישראל, מדרבנת את הערבים להגביר את הטרור, קבע הכט. הוא שלח העתק ממכתבו לטיימס אל קולונל ודג'ווד, ידיד הציונות, כדי שישתמש בו בדיונים בפרלמנט. הוא שלח מכתבים גם אל וולפגאנג פון וייזל, כדי שידאג לפרסמם בעיתונים יהודיים ולא יהודיים, שכן פון וייזל שימש כתב של עיתונים שונים באירופה.⁴⁹

ב-21 באפריל 1938 הגיבו שלושה בית"רים מפלוגת בית"ר בראש פינה על התקפות ערביות, לרבות ההתקפה הרצחנית על האוטובוס היהודי שנסע בכביש עכו-צפת ב-28 במארס. שלושת הבית"רים: אברהם שיין, שלום ז'ורבין ושלמה בן-יוסף תקפו אוטובוס ערבי שנסע מצפת לג'עוני – הכפר ממנו יצאו המתנקשים בתחבורה היהודית. איש מנוסעי האוטובוס הערבי לא נפגע. בית דין צבאי בריטי בחיפה דן את אברהם שיין ושלמה בן-יוסף למוות בתלייה וקבע שעל ז'ורבין להימצא תחת פיקוח רפואי. עונשו של שיין הומתק למאסר עולם, אך גזר דינו של שלמה בן-יוסף לא הומתק והעלאתו לגרדום נקבעה ל-29 ביוני 1938.⁵⁰

ראובן הכט שארגן בחיפה הפגנת מחאה נגד הוצאתו להורג של שלמה בן-יוסף, נאסר והוחזק במאסר בתנאים קשים. כאשר עמד על זכותו ותבע את עלבונו הוא הועמד למשפט בפני בית דין צבאי על העלבת קצין, אך יצא זכאי. כאשר נודע הדבר לז'בוטינסקי הוא כה נגע ללבו, שביקש להביא את דבר העוול שנגרם לראובן הכט בפני משרד החוץ הבריטי.⁵¹

באפריל 1937 חל פילוג בארגון הצבאי הלאומי על רקע שאלת ההבלגה במאבק בטרור הערבי. כשליש מחברי הארגון ובראשם אברהם תהומי חזרו לשורות ה'הגנה', וכשני שלישים נשארו נאמנים לארגון. ראובן הכט נשאר נאמן לארגון הצבאי הלאומי ולעקרונותיו והשתלב בפעילותו.

בהיותו תושב ירושלים ומעריץ גדול של עיר הקודש, אימץ את השם 'ירושלמי' כשם המחתרתי שלו. את אהבתו לירושלים, שהתגייס כדי להגן עליה מהתקפות הכנופיות הערביות בתקופת המאורעות, ביטא בין השאר בשיר שחיבר באותה עת:

אהבתיך, אהבתי אותך מעבר לכל התחומים,
 ברכתך, ברכתי אבניך אבני קדומים.
 נשמת אפך אשאף האד העולה מנצחנו
 היותך אחוש משכן עולמים לעֲבֹר הרה־עתידות.
 הכול בך נפשי יודעת מאוד:
 המוצא, ההווה והמתהווה.
 האחת והיחידה החובקת זרועות הכול
 עזה אהבתי אליך עד אין קץ וגבול.
 במו התפוך־ך – יש הד לנשימת יסודותייך
 אדמתך, אווירך, להט שמשך,
 כוכבייך וירחך לילותייך הבהירים
 מבט עיני הרייך
 כזוהר מראות הנבואה מזהירים.
 חומותייך, מגדלייך ושערייך,
 גזרת סמטאותייך הקשותה,
 חצות סלעיך,
 נורא הוד מדבר יהודה:
 הבל־פי תולדותייך,
 אבני גזיתך, ענקי טרשים,
 דמיך –
 את, הכול־יכולה, קודש הקודשים!
 את, את, רק את ירושלים,
 הקדושה בקדושתו ולעמי מקודשת
 עיר הקודש דם עמי
 ירושלים, ירושלים, מקדש דמי
 את ירושלים עירי!⁵²

קשריו העמוקים של ראובן הכט לארץ ישראל בכלל ולירושלים בפרט מצאו את ביטויים בין השאר באוספיו הארכיאולוגיים. בתקופת שהותו בארץ ישראל סייר רבות באתרים ההיסטוריים של ארץ ישראל. הפעם עשה זאת ביסודיות יתר, שלא כמו בשנת 1931, בעת שסייר בארץ כתייר. בסיווריו התחקה אחר אתרים ומוצגים ארכיאולוגיים, השופכים אור על תולדות ישראל בארצו. העתיקות שרכש באותה עת היו היסוד למוזיאונים, שהוקמו על ידו בארץ ישראל לאחר קום המדינה.